

עוצי השרה

מבית מכון - 'מרגניתא דרבי מאיר'

להוצאת תורות רבוה"ק לבית דראהביטש - סטרעליסק - סטריא

• פר' צו - הגדול - הילולא דרביה"ק מסטריא זי"ע תשפ"ג • שנה ב' גליון ע"ז •

שרה הנוטה

שני מיני עבודת הקרבנות בזמן הזה

זאת תורה העולה {ויקרא ו' ב'}.

בגמ' מנחות {ק"י ע"א} אמרינן "אמר ריש לקיש מאי דכתיב {ויקרא ז' ל"ז} "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם אמר רבא האי לעולה למנחה עולה ומנחה מיבעי ליה אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם אמר רבי יצחק מאי דכתיב {ויקרא ו' י"ח} זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם".

ובמדרש {במדבר רבה י"ח כ"א} אמר {הושע י"ד ג'} "כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו", אמרו ישראל רבש"ע בזמן שבהמ"ק קיים היינו מקריבים קרבן ומתכפר ועכשיו אין בידינו אלא תפלה טו"ב בגימטריא י"ז תפלה י"ט ברכות הוצא משם ברכת המינין שתקנוה ביבנה ואת צמח דוד שתקנו אחריו על שום {תהלים כ"ו ב'} "בחנני ה' ונסני" ורבי סימון אומר קח טוב בגימטריא נפ"ש אמרו ישראל כשבית המקדש קיים היינו מקטירים חלבים ואמורין ומתכפרין ועכשיו הרי חלבנו ודמינו ונפשותינו יהי רצון מלפניך שתהא כפרה עלינו, ונשלמה פרים שפתינו", עכ"ל.

העולה מזה כי ונשלמה פרים שפתינו' הוא ענין של תפילה, שעל ידי התפילה על עבודת הקרבנות נחשב כאילו הקריבו קרבנות, ולעומת פן 'זאת תורת העולה' הוא ענין של תורה, שעל ידי התורה שלומדים את הלכות הקרבנות ועניניה נחשב כאילו הקריבו קרבנות.

וא"כ צריך להתבונן בדבר, מה שנקרא התפלה בשם עבודה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל {ברכות כ"א ע"א} "איזהו עבודה שבלב זהו תפילה", והיינו שהתפילה היא במקום עבודת הקרבנות, שהיא היתה נקראת עבודה בזמן שבית המקדש היה קיים, ולכאורה הרי גם בתורה יש את אותו הכח של עבודת הקרבנות.

גם צריך להתבונן בזה מה שצריכים לשתי עיצות הללו של 'וזאת תורת העולה' שהיא עבודת הקרבנות על ידי תורה, וגם "ונשלמה פרים שפתינו" שהיא עבודת הקרבנות על ידי תפילה.

הקרבנות בפנימיות היא על ידי תפילה

רק הענין הוא, כי עבודת הקרבנות הבאה על ידי התורה היא חיצונית עבודת הקרבנות, כי היא באה על ידי שהאדם לומד את הלכות הקרבנות הקרבן ודיניו, ועל ידי זה נחשב לו כאילו הקריב קרבן, והרי זה חיצונית הקרבן ולא מהותו, כי בעצם תכליתו ומהותו של הקרבן הוא כוונת הלב והמחשבה, וזה מתקיים בתפלה כמו שאמרו שם במדרש "כשבית המקדש קיים היינו מקטירים חלבים ואמורין ומתכפרין ועכשיו הרי חלבנו ודמינו ונפשותינו יהי רצון מלפניך שתהא כפרה עלינו, ונשלמה פרים שפתינו", ממילא נמצא כי עבודת הקרבנות הבאה על ידי התפילה גבוהה יותר מעבודת הקרבנות הבאה על ידי תורה.

מעשה נפלא מענין קיום המצוות בלב

אמנם מכל מקום אי אפשר לו לאדם לומר שהוא עושה המצוות רק בכוונת הלב, ולא בפועל, רק מחויב לעשות המצוות בלבושם, שהיא המעשה בפועל, ורק כך נשלמת העבודה יחד.

ופע"א שאלני אדם אחד אשר מעולם לא היה שומר תורה ומצוות כי עבר התקף לבבי וקודם לכן היה מאמין בכל ליבו בהקב"ה, אך באותה העת שהרגיש רע התפלל אל הקב"ה ולא נענה מחמת כן איבד את שארית האמונה שלו, ואמרתי לו בדרך צחות, כי אכן כך הוא, כיון שלא היה עובד את ד' אלא בליבו הרי שכאשר הותקף בליבו ונעשה קשה עליו שוב איבד את האמונה שלו לגמרי, אבל אם לא היה רק מאמין בליבו אלא עושה המצוות בפועל לא היה מפסיד אמונתו גם כאשר היה לו אירוע בליבו.

קיום המצוות בפנימיות ובחיצונית יחד

ועל זה הדרך מבואר כי אין די בעבודה אחת לחוד, על מנת לזכות להיחשב לו כאילו הקריב קרבן, רק צריך להיות בדמות עבודת הקרבן ממש, שהיה לו את כוונת הלב, והיה לו גם כן את העבודה בפעולות מעשיות על כל הלכותיו ודיניו.

ובאמת יש לזה רמז בדברי המדרש שם שלמד ענין עבודת הקרבנות בזמן הזה על ידי תפילה ממקרא ד"כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו", וביאר לשון 'קח טוב' שמדבר על עבודת התפילה, כי טו"ב הוא גימ' י"ז והוא כנגד ברכות שמו"ע [חוץ מברכת המינים וצמח דוד שתיקנו אחר כך], והנה הרי רבותינו ז"ל אמרו {אבות ו' ג'} "ואין טוב אלא תורה שנאמר {משלי ד' ב'} "כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזבו" נמצא אשר באותו הענין שרמוז בו עבודת התפילה בתיבת טו"ב גם כן נרמז שם עבודת התורה, כי אי אפשר לזה בלא זה.

{ליקוטי "מאור ישראל"
לרבינו מהר"י זצוק"ל}

סדר אפיית מצות

של רבינו מחר"ם זי"ע

ערב פסח אחר חצות היום, ירד לבית הטבילה טבל עלה ונסתפג, לקבל עליו תוספת טהרה וקדושת היום, ולבש בגדי יום טוב.

קיצץ צפרניו, שלא ישאר בהם מאומה, על מנת שלא יכנס מן הבצק תוך הצפרנים, וישאר שם זמן מרובה ויעשה המין.

נכנס לבית אפיית המצות, והיה מקבל את העיסה הראשונה לידיו, והוא היה מחלקם בעצמו חתיכות חתיכות בין העורכים [וואלגער"ם].

קודם שהתחילו במלאכה היה רבינו מעורר לכוון בדעתם ולהוציא בפיחם 'כל מה שאני עושה היום אני עושה לשם מצות מצוה', ואף גם כאשר הניחו את כלי מלאכתם, בין ח"י מינוט אחד לחבירו, ושבו שוב למלאכתם היה מעורר לכוון בדעתו מחדש, כי כבר הסיעו דעתם לענין אחר ואך באמצע המלאכה אין צריך לומר שוב ושוב, כי על דעת ראשונה הם עושים.

כמו כן הזהיר לומר "הפירורים יהיו הפקר", ומכל מקום שלא יסמכו על זה, רק אם רואים איזה חתיכה שנפלה או שלא נתעסקו בה ימהרו לזרוקה חוצה.

היה הותך החתיכות בידו, ולא על ידי סכין או כלי חיתוך.

על כל חתיכה וחתיכה היה אומר על פי הסדר כך: על חתיכה ראשונה 'כהן' על חתיכה השניה 'לוי' ועל חתיכה השלישית 'ישראל', וחוזר חלילה עד שנשלמה העיסה.

אחר שהתחילו כולם במלאכתם פתח באמירת ההלל, באימה וביראה רתת וזיע, בלא ברכה, ובנעימה.

בין הפרקים היה מתהלך בין עושי המלאכה ומזרזם על הזהירות והמהירות, על מנת שלא יתעכבו זמן מרובה יותר מח"י מינוטעין.

אחר אפיית כל המצות היה מפריש חלה מכולם דעושי העיסה של מצה כשיעור חלה ולא יותר, שהיא מ"ג ביצים וחומש ביצה בינונית, תק"כ דרהם, שהוא 1.560 גרם, ואפילו במקום שיש הרבה עוזרים ומסייעים, אין להקל בזה, וכמו שאמרו בפסחים (מ"ה ע"א) "קבא מלוגנאה לפיסחא, וכן לחלה", וכיון שכן הרי היא חייבת בחלה, ומ"מ לא היה מפריש החלה קודם אפייתה מחשש חימוץ, וקיצצם כולם לסל אחד על מנת שיהיה הסל מצרפם, ודרך כלל נטל מצה משברי המצות על מנת שלא להפסיד השלימות.

היה מקפיד ליקח מ'ערב פסחדיגע מצות' רק שלש מצות לסדר, אך שאר כל מצות החג לא היו מאפיית ערב פסח, ומכל מקום לא היו אוכלין אלא מצות העשוין בריחים של יד בלבד.

הבן הראש

כהמשך למאמר של שבוע שעל"ט בו עמדנו על מהות הבן התם בתקופת חייו של כל אחד ואחד, נעמוד עתה על השלב השני בחיים בו כל אחד מוצא את עצמו בשלב של 'הבן הרשע'.

המצב השני הוא 'רשע' – פחות או יותר זה נחשב היום גיל ה'טיפש עשרה', אצל כל אחד נמשכים השנים האלה באופן שונה, יש כאלה שמתחילים אותו מוקדם ומסיימים אותו מוקדם, יש כאלה שמתחילים מאוחר ומסיימים מאוחר, ויש כאלה שמתחילים מוקדם ומסיימים מאוחר, והאמת שיש כאלה שחוש בים שהם סיימו אבל הסובכים אותם יודעים שהם עדיין עמוק באמצע, בשנים האלה הוא 'מורד' בכל מוסכמה, הוא 'אנטי' כל דבר, הילד מרגיש שכל העולם נגדו אז גם הוא צריך להיות נגד כל העולם.

זה שלב של התמרדות קשה ביותר, שלפעמים זה אכן לא נעים לקרוא לזה בשמו אבל פתאום הוא נהפך להיות הבן ה... הוא כבר לא אותו הילד שהכרנו עד היום, למעשה זה השלב הכי חזק בהתפתחות של הילד, השלב בו הוא מגבש את הזהות העצמית שלו! זה השלב שהוא מתחיל להיות מי שהוא באמת, הוא יוצא ברמה מסוימת מהחממה של ההורים ונהיה אדם לעצמו, והניגודיות הזאת יוצרת אצלו התמרדות נפשית קשה מאד, מצד אחד הוא עד היום וגם כיום עצמו הוא עדיין תלוי בהורים בכל צעד ושעל, ומצד שני הוא מתחיל להגדיר את הזהות שלו, זה הרבה פעמים מלווה במתח וכעסים, אבל זה משהו שכולנו עברנו את זה, מי יותר ארוך מי יותר קצר, אבל זה דבר טבעי ונורמלי, מעברים מלווים במתחים וככל שהמעבר גדול יותר המתח גדול יותר, ומה יותר מעבר בחיי האדם, ממצב שהוא לא 'הוא' למצב שהוא זה 'הוא' – הגדרה עצמית.

מה הוא אומר "מה העבודה הזאת לכם" הוא תוקף לכל כיוון, הוא מורד בכל המוסכמות, הוא לא מסכים לשום דבר – לפעמים במצב הזה דווקא ההורים הם אילו שמאבדים שליטה על המצב, הם לא יודעים מה באמת לעשות, הם רואים את זה כמצב אבוד, ובעיקר בעיקר הם מנסים לגרד את שאריות הזכרונות שיש להם מילד חינני ומתוק שגדל בזרועותיהם, ולפתע פתאום נעלם לו.

לפעמים גם ההורים טוענים ואולי קצת בצדק, 'אין הרבה מה לעשות', פשוט לחכות שהתקופה הזאת תעבור וזהו, לפעמים מנסים להרכין א הראש עד שיעבור הגל, אבל זה ממש לא נכון, ההורים זה הורים בכל מצב, והם חייבים להיות השולטים גם במצב כזה!

לפעמים גם יש את ההרגשה שהילד לא צריך את זה עכשיו, זה סתם מפריע ומעצבן אותו שמתערכים לו בחיים, אבל אם נהיה כנים נענה על זה – אז מה עם זה מעצבן אותו, האם בגלל זה הוא יכול לעשות מה שהוא רוצה בלי שתהיה עליו מרות ושליטה, אבל האמת היא – שהילד עצמו גם כן מחפש בתוככי פנימיותו משען ומשענת, על אף שהוא מרחיק את ההורים שלו ממנו, באמת בתוכו הוא חייב אותם קרובים אליו, אבל הדרך של התקופה הזאת להיות קרוב אליו היא קצת שונה מהרגיל].

הדרך היחידה שהילד מבין בתקופה הזאת היא 'ראש בראש' כמובן הכל ברוח טובה ונעימה, אבל שיטה מול שיטה, דיעה מול דיעה, ויכוח מול ויכוח, ככה גם משאירים את ההורים בשליטה עליו גם בתקופה שכזאת, וגם משאירים את ההורים קרובים אליו, הוא ירגיש שלא עזבו אותו לרגע, מלחמתיות היא לא תמיד שואה, לפעמים זה שיטת דיבור! זה תקופה שהוא פשוט אוהב חיכוכים או אם זה ההנאה שלו, זה הדרך שצריך ללכת בה, 'אף אתה הקהה את שיניו' זה לא הכוונה שאת הבן הרשע מפקירים, חלילה וחס, זה שיטת קירוב בתקופה סוערת שכל כולו מלחמה, הדרך היחידה לדבר איתו זה במלחמה, בוויכוחים, ובדיאלוגים.

אין מה לחשוש מניתוק, להיפך, הוא יאהב את זה, הוא ירגיש שההורים מבינים אותו, ויש לו מישהו לדבר איתו כלבבו, בדרך שהוא נמצא בה כעת, מלחמה, זה פשוט השפה שלו!

עשה לך שרף

מתי מתחילין לומר 'מוריד הטל' ביו"ט ראשון של פסח, במוסף או במנחה? דעת רבינו מהר"ם ז"ע – וסוגיית החלכה

נאמר במשנה {תענית א' ב'} {רבי יהודה אומר: העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג, האחרון מזכיר, הראשון אינו מזכיר, ביום טוב הראשון של פסח, הראשון מזכיר, האחרון אינו מזכיר},

ופסק הש"ע {או"ח סי' קי"ד סעי' א' וב'} {מתחילין לומר בברכה שניה משיב הרוח ומוריד הגשם וכו' ואין פוסקין עד תפלת מוסף של יום טוב הראשון של פסח, אסור להזכיר הגשם עד שיכריז השליח ציבור, ויש אומרים שקודם שמתחילין מוסף מכריז השמש משיב הרוח וכו' כדי שהציבור יזכירו בתפלתן וכן נוהגין}, וברמ"א ע"ג כתב "יש אומרים ששליח ציבור פוסק להזכיר בתפלת מוסף יום טוב הראשון של פסח אבל הקהל מזכירין ואין פוסקין עד מנחה ששמעו כבר משליח ציבור שפסק בתפלת המוסף וכן נוהגין".

ובמשנ"ב ביאר שהוא תלוי בין נוסח אשכנזים לספרדים, דנוסח הרמ"א היה שאין אומרים בקיץ 'מוריד הטל' וממילא אי אפשר להכריז 'מוריד הטל' ואף אי אפשר לומר דמפסיקין לומר מוריד הגשם דנראה כממאנים בגשמים, ע"כ מתחילין לומר רק במנחה, משא"כ להספרדים שאומרים בקיץ מוריד הטל, אזי מכריזין קודם מוסף מוריד הטל.

אמנם רבינו מהר"ם ז"ע היה מורה שלא להכריז קודם תפילת הלחש של מוסף לומר 'מוריד הטל' אלא הש"צ היה אומר במוסף מוריד הטל וכל הציבור היו מתחילין לומר כן רק במנחה, כדברי הרמ"א, אף כי לפי נוסח שלנו אומרים בקיץ "מוריד הטל", והיה אפשר להכריז קודם מוסף 'מוריד הטל', וצ"ל טעמו ומקורו.

נהנה באמת צריך לדעת הטעם מה שמפסיקין להזכיר הגשמים ביו"ט ראשון של חג, והרי אמרו רבותינו ז"ל {תענית י"ב

ע"ב} "יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה שנא' {שמואל א' י"ב י"ז} הלא קציר חטים היום" וגו, ואף ששם מדבר אם לא ירדו גשמים כל ימות הגשמים, ורק ירדו גשמים לאחר שיצא ניסן דאז נחשב לסימן קללה, אבל אם ירדו גשמים קודם לכן לא נחשב סימן קללה מה שיורדים גשמים בימות החמה, מ"מ מבואר מזה כי זמן כלות הגשמים בעצם הוא אחרי שיצא חודש ניסן.

ובירושלמי {תענית א' ב'} הביא טעם כך: "ר' אבון בשם ר' יוחנן טעמא דר' יודה כדי שיצאו המועדות בטל מפני שהטל סימן יפה לעולם" – אך עדיין צריך להבין כיון שאין זה זמנו מה טעם שיפסיקו להזכיר הגשמים.

לכן נראה לומר כי הטעם הוא ע"פ מאמר רבותינו ז"ל מיתבי רבן שמעון בן גמליאל משום רבי מאיר אומר וכן היה רבי שמעון בן גמליאל אומר כדבריו, חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע, חצי כסליו טבת וחצי שבט חורף, חצי שבט אדר וחצי ניסן קור, חצי ניסן אייר וחצי סיון קציר, חצי סיון תמוז וחצי אב קיץ, חצי אב אלול וחצי תשרי חום" – הרי מוכח שחצי ניסן הוא תחילת זמן הקציר, ולכן מפסיקין בהזכרת הגשמים מיום ט"ו ניסן שהוא חצי ניסן [והטעם מה שנאמר 'יצא ניסן וירדו גשמים' כי בגלל שמדובר שם שלא ירדו גשמים כל ימות הגשמים ע"כ ממתנינים עד סוף ניסן, ולא ממהרים כי אין כל כך מה לקצור].

בירושלמי {שם הלכה א'} מבאר הטעם מה שלא מפסיקין להזכיר הגשמים כבר בליל התק, ואומר כי בתפילת הערב לא כל העם נמצא [נראה הכוונה מחמת שתפילת ערבית רשות, ועל כן לא היו הכל באים לביהכ"ס], ועל כן לא מתחילין בו, ומחמת כן גם לא מתחילין בשחרית כי לא ידעו הכל אם הפסיקו מהלילה או לא, וחלק יזכירו וחלק לא יזכירו, על כן

כולם אומרים בשחרית, ורק במוסף השליח ציבור אינו אומר, ועוד מבואר שם בירושלמי שאסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח ציבור, ולפי זה עולה שרק אחרי השניו שעושה השליח ציבור משנים כל הקהל, וא"כ איפוא אם השליח ציבור מפסיק להזכיר הגשמים במוסף, הרי שהציבור מפסיקין להזכיר רק במנחה שאחרי.

ואכן כך כותב רב עמרם גאון שרק שליח הציבור מזכיר משיב הרוח במוסף אבל הציבור מתחיל להזכיר רק במנחה, אמנם הרא"ש {שם פ"א סי' ב'} חולק וסובר שאין הבלד בין היחיד לציבור, ושניהם מתחילין במוסף.

והנה הרא"ש צריך לומר או דלא ס"ל כהאי ירושלמי, שהיחיד מזכיר רק אחר השליח ציבור, או יותר נראה לומר דלכך צריך להכריז קודם תפילת הלחש 'מוריד הטל' והוי כמו הכרות שליח ציבור, וממילא אחר כך בתפלת הלחש של מוסף יכולים כל העם שלא להזכיר גשמים.

אך פשוט הירושלמי מבואר כרב עמרם גאון, דהיחיד מתחיל להזכיר אחר הזכרת השליח ציבור, דהיינו במנחה, ועל כן ראוי יותר ונכון יותר שלא יכריזו קודם מוסף 'מוריד הטל' וממילא יזכירו כל הקהל 'משיב הרוח ומוריד הגשם' במוסף, והשליח ציבור במוסף יאמר 'מוריד הטל' ורק במנחה שהוא אחר הכרזה הש"צ יאמרו כל הקהל 'מוריד הטל'.

אבל אם הכריזו 'מוריד הטל' שוב אין לומר משיב הרוח ומוריד הגשם, אבל יותר טוב שלא יכריזו כנ"ל.

וכך סבר רבינו מהר"ם ז"ע בדעת הרמ"א, דאף למנהגינו שאומרים בקיץ מוריד הטל אין מכריזין קודם מוסף, אלא היחידים מתחילין לומר מוריד הטל במנחה.

שרפי הודש

הגאון רבי יונה פרענקל תאומים זצ"ל בעל ה"קקיון דיונה" – ט"ו ניסן ה'תכ"ט

הוריו – אביו רבי ישעיה ז"ל בן רבי משה אהרן תאומים זצ"ל ראש הקהילה דפראג.

לידתו – נולד בשנת ה'שנ"ו בעיר פראג.

נזו"ב – בזיוו"ר לא ידוע מי היתה, בזיוו"ש נשא את מרת ביילא ע"ה בת רבי מאיר וואהלים זצ"ל התנו של השר רבי שאול וואהל זצ"ל.

רבותיו – דודו הגאון רבי פנחס הורביץ זצ"ל מקראקא (גיס הרמ"א),

פעילותו – מהיותו בן כ' שנה כיהן ברבנות נמירוב, בלו, ואחר כך הורדונה, פינסק, ולומובל, במאורעות ת"ח ות"ט ברח לוינא ואחרי שוך הפרעות נתמנה לאב"ד מץ בה כיהן עד פטירתו, היה מגדולי מנהיגי ישראל בדורו, והעמיד אלפי תלמידים גדולי עולם, בכל מקומות ממשלתו הלכה ישיבתו עמו,

תלמידיו – רבי יצחק הגדול רבה של פוזנא זצ"ל בעמח"ס שו"ת "רבינו יצחק הגדול מפוזנא – באר יצחק", רבי יהודה בן ניסן זצ"ל בעמח"ס "בית יהודה" ועוד.

תורתו – ספרו "קקיון דיונה" על הש"ס, ליקוט קטן מתוך כתביו הרבים.

זרעו – בנו רבי יעקב זצ"ל, בנו רבי יצחק מאיר זצ"ל אב"ד פשמישל וממלא מקום אביו בפנינסק, בנו רבי ישראל צרפתי זצ"ל אב"ד גלוגא וממלא מקום אביו במץ, בנו רבי יחזקיה יהושע פייבל זצ"ל אב"ד פשמישל וברסלאו, בנו רבי יוסף יוסקא זצ"ל אב"ד קראקא, בנו רבי פרץ זצ"ל, בתו מרת שרה – שרל ע"ה נישאה בזיוו"ר לרבי מרדכי בנו של הגאון רבי ר' העשיל מקראקא זצ"ל, ובזיוו"ש נישאה לנגיד רבי ישראל בן רבי משה ר' מנדלש מדייני פראג, ובזיווג שלישי נישאה לש"ב רבי אהרן תאומים אב"ד וורמיוז וקראקא, ובתו מרת עדל ע"ה נישאה לרבי אביגדור קרא זצ"ל אב"ד אפטא וקוסטנטיין וגלוגא, בת נוספת נישאה לרבי ישראל יוסף משה גורדון זצ"ל, ובת נוספת נישאה לרבי שאול קצנלנבוגן מפינשטוב זצ"ל.

הסתלקותו – נסתלק לגנוי מרומים ביום טוב ראשון של פסח ט"ו ניסן ה'תכ"ט ומנו"כ במץ.

"שוב להגיד לכל לומדי זה הספר הקדוש כי ה' רבינו זצ"ל המחברו, רבן של ישראל בדורו דור דעה שאין כמוהו בזמן זמנים בין הזמנים, אחד מן הראשונים בהנהגו חבורתא קדישתא הרב רבינו העשיל זצ"ל ותלמידיו וחרביו וכולהו רבנן קדישי דפקיעי שמייהו בכל העולם, שמות הקדוש שאינן נמחקין מקרב ישראל לעולמי עד ונצח נצחים, וכל התורה כולה נשען עליהם, והי' צדיק כל הדורות רבינו המחבר זצ"ל מגדולי היהוס בישראל, ותפש אומנות אבותיו ללמוד ללמד להעמיק לימוד גמרא רש"י ותוס' בעומק הפלפול עם גדולי מפרשיהם מהרש"ל ומהרש"א ומהר"ם ז"ל" וכו' ומתוך הקדמת הגאון רבי מיכאל דוב וויסמאנדל זצ"ל לספר קקיון דיונה).

רבינו מהר"י נמנה על צאצאיו

עצת הקטף

סדר "קדש" אצל רבינו מהר"ם ז"ע

הקפיד לשתות כוס של קידוש בליל יום טוב ראשון של פסח, וכן שאר ג' כוסות, בכוס העשויה קריסטל דיוקא, ולא על גביע הכסף שנשתמש בו משך ימי החג – ע"פ המובא בנזירת שמשון ועל שר"ע או"ח סי' תע"ב כמג"א סוף ס"ק ב' שהביא בשם המדרש (אסתר ב' י') דזוכית עדיפה מזהב, וכן איתא במדרש שם "והשקות בכלי זהב (אסתר א' ז), השקותיו של אותו רשע לא היו אלא בשל זהב. אתיבון והכתוב (מלכים א' י' כ"א) וכל כלי משקה המלך שלמה זהב וכל כלי בית יער הלבנון זהב סגור, רבי פנחס בשם רבי יצחק אמר והלא נפשו של אדם הותה לשתות בשל זהב, אלא אלו כוסות דיומיריטא של כלי זכוכית, שרואין צל פניהם בהם יפין ויקרין ככלי זהב", וכן מבוואר בהגדה של פסח "דברי חיים" (אות י"ג) שכן נהג הרה"ק רבי חיים מצאנז ז"ע לשתות בכוס של זכוכית, וכן הביא בספר דרכי חיים (אות י"ג), וכידוע אשר רבינו היה עורך הסדר נאכט על פי הגדת דברי חיים.

שיעור הכוסות של ארבע כוסות, היה כשיעור הנקרא 'שיעור הזון איש', והוא כשיעור שכתב זקינו בעל ה'נודע ביהודה' זצ"ל שהוא לערך מאה וחמשים מיליליטר – כן כתב בספרו צ"ח פסחים קט"ז ע"ב, דנתקטנו הביצים משיעורם שהיו בזמן חז"ל, ואף כי משך כל השנה כולה לא הקפיד על שיעור זה, וכבר הארכנו בזה בעניני שב"ק מ"מ בליל הסדר היה מקפיד על שיעור זה, משום טעם אחר שאמרו רבותינו ז"ל (פסחים ק"ז ע"ב) דרבא הוה שתי חמרא כולי מעלי וימא דפיסהא כי היכי דניגריה לליביה דניכול מצה טפי לאורתא, ומבוואר בשו"ע (סי' תע"א סעי' א') דאין לשתות מעט יין כי, מעט יין מיסעד סעיד, וסוגר התיאבון, משא"כ שתיית הרבה יין שפיר דמי דמיגרר גרי, היינו דגורר תאות המאכל, וכתב המגן אברהם ושם ס"ק ד' שהרבה היינו שיעור שתי כוסות, והנה בזמניהם שלא היו מאריכין כל כך במשך הסדר, הרי שותין ס' כוסות קודם אכילת המצה ושפיר גורר האכילה, ויאכל מצה לתיאבון, אבל הנה אנו ששותינכום אחת ומפסקין הרבה עד ששותין כוס אחר, נמצא שכל כוס וכוס בפני עצמה עומדת ונחשב כפורתא דמסעד סעיד, ועל כן לקח שיעור גדול שיש בו ב' רביעיות בבת אחת (ובמשנ"ב סי' תע"א ס"ק ז', מבוואר דדי בב' רוב רביעיות), ואז מיגרר גריה.

בליל הסדר היה מקפיד שישתו יין דיוקא ולא מוין ענבים (ורבינו עצמו יז' שנים קודם הסתלקותו היה הולח עד אשר הדוקטורים אסרו עליו שתיית יין, והיה נזהר מזה מאד משך כל השנה כולה, מכל מקום בהגיע ליל הסדר היה שותה הדי' כוסות של יין דיוקא, והיה אומר אז רבותינו ז"ל אמרו (קידושין ל"ט ע"ב) דשלוהי מצוה אינן ניזוקין, וכן אמרו (ראש השנה כ"ח ע"א) דמצות לאו להנות ניתנו – ע"פ מה שכתב הפרי מגדים (משב"ז סוף סי' תע"ב) דראוי לחזר אחר יין דיוקא אפילו על ידי הטורה, ולא לצאת ידי חובה במוין ענבים או בכל מידי דאינו משכר, ומה שכתב השר"ע (או"ח סי' תע"ב סעי' ב') דיוצאין ידי חובה ביין מבושל ובקונדיטון, כבר כתב על זה ה"חק יעקב" (שם סק"ה) דהלשון 'יוצאין' מורה על בדעיבד, אבל לכתחילה צריך יין דיוקא, שאינו מבושל ובלא תערובת דברים אחרים.

בשתיית הארבע כוסות הקפיד על שתיית כולה, ולא די ברובו של כוס – ע"פ המבוואר בשולחן ערוך הרב בעל התניא ז"ל (סי' תע"ב סעי' ט) דיש אומרים שלכתחילה מצוה לשתות כל הכוס אפילו מחוץ כמה רביעיות, דאף על פי שבקידוש של שאר שבתות יומים טובים די לכתחילה בשתיית מלאה לזמניו דהיינו רוב רביעיות, מכל מקום בד' כוסות החמירו חכמים לשתות לכתחילה את כל הכוס, והט"ז ביאר בשם הב"ח את דברי הרמ"א (שם סעי' מ') שכתב 'וישתה כולו או רובו' על זה הדרך, דהיינו לכתחילה ישתה כל הכוס ובדוחק יוצא יד"ח בשתיית רובו של כוס, ואולי יש ליתן בזה טעם כי בארבע כוסות היא תקנה אחרת מקידוש של שבתות יומים טובים, ששם הוא ענין של שיעור, וממילא שייך בו דין רביעיות או רוב רביעיות, משא"כ בפסח הוא דין של כוסות, שתיקנו כנגד ארבע גאולות שתיית ארבע כוסות וממילא אין בזה שיעור של רוב, כי צריך להיות כנגד התקנה.

כל בני הבית עשו קידוש יחד, וכל אחד שתה את כוסו שבידו, ולא חילק מכוסו לאחרים, אף לא למחברתו הרבנית ע"ה – כיון שכל אחד ואחד מן האנשים והנשים חייב בארבע כוסות ממילא מוכרח להיות כוסו של כל אחד בידו, ועל כן אין לו לבעל הבית לחלק מכוסו לאחרים, ואין השש באמירת הקידוש יחד משום ערבוביא כי כל אחד הגדתו לפניו, וכעין ראש השנה ויום הכיפורים שהתירו להתפלל בקול רם ולא חששו לבלבל.

מעט צרי

הבן איתו יודע לשאול

כהמשך למאמר הקודם בו דיברנו על הבן הבא הוא תקופת גיל הטיפש עשרה – הבן הרשע, ודרכי ההתמודדות בו, נעבור כעת לדבר על הבן השלישי "שאינו יודע לשאול".

המודבר הוא על המצב השלישי בחיים, אחרי שמתפקחים מגיל הטיפש עשרה, אחרי שהילד יוצא מהמצב של גיל הטיפש עשרה הוא מבולבל, עוברים עליו לפעמים כאלה מערבולות שמאיימים לסחוף אותו, הוא רגיש לפעמים אפילו יותר מגיל הטיפש עשרה עצמו, כי עכשיו הוא כבר חוזר לעצמו, אבל הוא כל כך מסובך בתוך עצמו, מצד אחד הוא הילד המתבגר, זה שמרגיש שהוא יודע הכל, מצד שני דווקא היציאה לחיים האמיתיים מסככים אותו מאד.

תקופה הזאת היא תקופה שמתאפיינת הרבה פעמים אפילו בסגירות גדולה, לפעמים בסתם חוסר רצון וחוסר שאיפה להתקדם, זה השלב הראשון של ההתבשלות העצמית, השלב בו הוא גיבש את עצמו להיות מי שהוא באמת.

בתקופה הזאת אין לו שאלות ואין לו שום נסיון להבנה של שום דבר, לא מפריע לו 'כביכול' שדורכים עליו, ולפעמים זה דווקא מלווה בצפצוף ארוך על העולם, אני מי שאני וזהו.

על התקופה הזאת אומר בעל ההגדה "ושאינו יודע לשאול – את פתח לו" זה תקופה בה הוא צריך את החיזוק התמידי, הליווי הצמוד והבטחון שמקנים לו ההורים, גם כשהוא לא פותח את עצמו אל ההורים, 'את פתח לו' לא צריך להיבהל מזה ולהיסגר לעומתו, אלא להבין כי זה תקופה של נסיון בריחה מהמציאות, נסיון בריחה מהאחריות הגדולה שנפלה על הכתפים שלו להיות אדם כשלעצמו.

הפוך, זה מראה שהוא מבין את גודל האחריות המונחת על כתפיו, בזה שהוא לוקח את זה בצורה קשה, הוא קולט שהחיים נהיו רציניים, זה כבר לא אותם משחקים שהוא יכל לשחק בהם עד היום, חז"ל אומרים ש'קטן פגיעתו רעה' אחרים שהזיקוהו חייבים והוא שהזיק את אחרים פטור", במילים אחרות, זה חיים בלי עול, כולם צריכים לתת לו, לעשות לו, לבוא לקראתו, וממנו לא מצפים לכלום.

מעכשיו זה מצב אחר לגמרי, פתאום דורשים ממנו להרבה יותר, להיות אחראי על עצמו, לקחת פיקוד על הדבר הכי יקר לו – החיים שלו, עד עכשיו היה לו את האפשרות להתלונן על ההורים על החברים על הסוככים ועל כל מי ומי שרק הם אשמים במצב שלו, הם אלה שמפריעים לו להתקדם, הם אלה שבגללם הוא עדיין תקוע במצב שהוא נמצא בו, אבל פתאום בגיל הזה הוא קולט שהוא כבר עצמאי, כבר אי אפשר לבוא והוא יכול לבוא מכאן ואילך בתלונות אך ורק לעצמו, זה עול גדול, וזה גורם לסגירות ולקושי גדול, זה השלב של היציאה מגיל הטיפש עשרה.

לקחת אחריות

בעל ההגדה אומר לנו "את פתח לו שנאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים" אם נתבונן קצת בעומק של הדברים – יש לכאורה סתירה בלשונות "והגדת" – הוא לשון קשה – רבותינו ז"ל אומרים שהוא מלשון גידים, היינו דיבורים קשים, לעומת כן "לאמר" – רבותינו ז"ל מלמדים אותנו שהיא לשון רכה, איך שניהם עולים בקנה אחד.

על פי הדברים הנ"ל נוכל לעמוד על יישוב הענין באופן ברור, מדברים איתו דברים רכים ונעימים, אבל מסבירים לו באותם מילים פשוטות שהחיים נהיו קשים כגידים! מכאן ואילך נגמור המשחקים, אי אפשר להמשיך ולעשות שטויות ולחכות שההורים יחלצו אותו מהמצב הזה, הוא חייב לקחת את הענינים בידים שלו, הכל נהיה יותר מסובך! יותר מורכב! זה לא מה שהוא היה רגיל אליו עד היום שהכל בא בקלות וכלי שום אחריות – "בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים" – בעבור זה, מורה על סיבה ותוצאה, על כל פעולה יש תגמול, צריך להתחיל לקבל החלטות נכונות בחיים.

המשך מעמ' ד'

לזה אמר ביקש קהלת להיות כמשה, שרצה לדמות הדברים שלו להתורה, יצתה בת קול ואמרה "כתוב יושר", היינו התורה שנקראת יושר על שם כי "ישרים דרכי ה'" {הושע י"ד י'} "דברי אמת", הן הן דברי אמת, ואמת הוא עד לעצמו לא מצד ההוכחה.

אמת שאינה לאמיתה

והנה קי"ל {ח"מ סי' ט"ו סעיף ה'} שאם רואה הדיין שהדין מרומה יחתכנו באומד הדעת, ואומד הדעת הוא בירור האמת מתוך דחיית השקר, כי הדיין אומד בדעתו שזה הבעל דין טוען שקר והדין מרומה, ואז אף שחותך הדיין הדין לפי אומד דעתו באמת ובתמים, מכל מקום עדיין אין זה תכלית שלימות, כי הכרת שכל אנושי אינו עדיין בגדר אמת השלם, כמו שכתבתי לעיל.

והיה קשה להתוס' מה דקאמר הש"ס אמת לאמיתו, ומה כפל הלשון, ועל כרחך דיש אמת שאעפ"י שהוא ג"כ אמת מכל מקום אינו לאמיתו, רק מה שדוחה את השקר, אבל אמת לאמיתו זה הוא רק כשדנים על פי התורה.

ובזה יש להבין מאמר הש"ס בעבודה זרה {ג' ע"ב} דחושב שם השעות דיממא מה הקדוש ברוך הוא עושה בהם וקאמר דשלש שעות ראשונות הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה ובאותו העת לא עביד קודשא בריך הוא לפנים משורת הדין, ומפרש טעמיה דדין דלא כתיב ביה אמת הקדוש ברוך הוא עושה לפנים משורת הדין, משא"כ תורה דכתיב בה אמת ולכן אין הקדוש ברוך הוא עושה לפנים משורת הדין.

ולכאורה דברי הש"ס אינו מובן, וכי יתכן שיש דין שלא יהי' ח"ו בגדר אמת, ולהנ"ל ניחא, דדין אע"פ שהוא בגדר אמת מכל מקום לא בא עדיין לכלל שלימות האמת, דהא דין יכולין לחתוך באומד הדעת ג"כ, ושאיני תורה דכתיב בה 'אמת', שהוא אמת לאמיתו וכנ"ל, וי"ל דזה הוא כוונת הש"ס דנעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, דהתורה התחילה "בראשית ברא אלקים", וידוע דשינו תלמי המלך וכתבו 'אלקים ברא בראשית' שלא יאמר שתי רשויות הן, כדאייתא בש"ס {מגילה ט' ע"א}.

וקשה באמת למה כתבה התורה בתחילה דבר שיוכל לטעות בה ח"ו, האמנם דסופי תיבות של בראשית ברא אלקים {בראשית א' א'} הוא אמת, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה {תהילים קי"ט ק"ס} "ראש דברך אמת" {עיי' בעל הטורים בראשית א' א'}, רק כי אמת הוא עד לעצמו, ואין בו שום מקום לטעות, ואין צריך שום סיוע אפילו ללשון פשטות הכתובים, והורה לנו הקדוש ברוך הוא תיכף בתחילת התורה שהאמת עד לעצמו, ודיין הדין אמת לאמיתו, שהוא על פי התורה ולא על פי שכל האנושי, ואין אמת אלא תורה, נעשה ג"כ שותף

להקדוש ברוך הוא, שעשה מעשה ששעה הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית להורות שהעיקר הוא אמת לאמיתו, כן הוא עושה במעשה שלו שדן דין אמת לאמיתו.

ובזה מה מאד יש להבין המאמר שפירשנו לעיל, "בקש קהלת להיות כמשה יצתה בת קול ואמרה כתוב יושר דברי אמת", משום דאייתא במדרש {בראשית רבה א' ה'} בראשית בשביל משה שנקרא ראשית כדכתיב {דברים ל"ג כ"א} "וירא ראשית לר'", וא"כ היכא דכתבה התורה אמת שהוא 'בראשית ברא אלקים', שם נאמר משה, משום דהיה אמת לאמיתו, ודו"ק.

וזה הוא כוונת דוד המלך ע"ה "ראש דברך אמת ולעולם כל משפט צדקך", ור"ל שכל מי שדן משפט צדק שהוא אמת לאמיתו, יש לו כח הזה שרמזו הקדוש ברוך הוא בראש דבריו, שהוא תיבת אמת.

ונראה לי דהנה איתא במדרש {תנחומא תזריע ה'} {לגבי שאלת טרונוסרופוס הרשע למה אין האדם נולד מהולד והשיב לו לצרף את ישראל.

וכבר מילתי אמורה בזה במקום אחר דשאלת הרשע היתה אחר שידוע לנו שמעלת הפועל תוכר בהפעולה, כי הפועל היותר שלם בתכלית שלימות יחויב שיוציא מתחת ידו פעולה בתכלית השלימות אינה חסרה מאומה, ואם חסרה מה, הרי זה מגרע שלימות הפועל, לזה הקשה דאין יהיה זה שהשי"ת שהוא שלם יוציא פעולה ויברא אדם אשר חסר עדיין תיקון, והוא השיב לו כי השם יתברך עשה זאת למען חיבתן של ישראל.

הפועל יחויב שיוכר מעלתו בהפעולה שעשה

והנה נראה לפרש מה שאנו אומרים {בתפלת "עלינו לשבח"} "לתקן עולם במלכות שדי", כי שדי הוא שאמר לעולמו די, שהיו רקיעים מותחים והולכין עד שגער בהם הקדוש ברוך הוא {עיי' חגיגה שם}.

ולהבין זאת נראה לי שהוא ג"כ על דרך שאמרנו כנ"ל, כי הפועל יחויב הוא שיוכר מעלתו בהפעולה שעשה, שיהיה איזה דמיון של הפעולה לפועל, וכיון שהשם ית' הוא בלתי בעל תכלית, היתה פעולתו ג"כ בלתי תכלית, וכעין שמצינו גבי עשרת הדברות שאמר הכתוב {דברים ה' י"ט} "קול גדול ולא יסף", ותרגמו ולא פסק, משום שדיבור היוצא מפי הקדוש ברוך אין לו קץ, וגם עיינו הרואות שלא פסק, כי זה התעוררות שבא לו לאדם בכל יום, והמבין יבין. לכן היו גם הרקיעים מותחין והולכין, אך גם זה ענין אלוהות, שיכול לשנות פעולתו החיובית, ונקרא לכך 'קל שדי' שאמר לעולמו די, אשר בזה הראה אלקותו יתברך שמו ויתעלה שיהיה יכול לשנות הפעולה מהמחויב.

והנה אם היה העולם בלי תכלית לא היה שום כפירה בעולם, והיו הכל על כורחם מודים על

אלוהותו יתברך שמו ויתעלה אחרי שהיו רואים לעין השמש והיו ניכרים מהות הפועל ודמיונו בהפעולה, אך יען שאמר הקדוש ברוך הוא לעולמו די, ואינו מניכר מתוך פעולתו, לזאת כפרו האומות.

וא"כ לעתיד דכתיב {צפניה ג' ט'} "כי אז אהפוך אל עמים וגו' לעבדו שכס אחד" ויהיו הכל מודים על אלוהותו יתברך שמו ויתעלה, יתוקן זאת מה שבא ממלכות שדי, וא"כ מה שנצמח משם שדי ומה שנצמח מברית מילה הכל אחד הוא, שכמו שמחויב להיות הפעולה דוגמת הפועל בלתי תכלית, אף על פי כן רצה הקדוש ברוך הוא ואמר לעולמו די, שיהיה הכל מצד האמונה ולא מצד החקירה והשכל, כן הכי נמי בברית מילה, אף על פי שמחויב הוא שהפועל השלם לא יוציא מתחת ידו פעולה שצריכה עדיין תיקון, אף על פי כן רצה הקדוש ברוך הוא לצרף את ישראל ולהוציא פעולה כזה, לזה אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם "אני אל שדי" שאמרתי לעולמי די אף על פי שהוא נגד אות השלימות, כן התהלך לפני והיה תמים במילה אף על פי שהוא נגד אות השלימות במאמר הרשע.

ולזה רמז הקדוש ברוך הוא למשה ואמר לו {שמות ו' ג'-ה'} "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי כו' וגם הקימותי את בריתי", ר"ל, כי יען נגליתי באל שדי לכן נתתי להם מצות ברית מילה, כי הכל אחד הוא כנ"ל.

עם ישראל מכיר האמת מצד עצמותו

והנה כבר ביררתי שענין אמת הוא שאין שום הוכחה על הדבר רק האמת עד לעצמו, וכמו כן מראה האמת כוחו אפילו כשיש מקום לטעות ח"ו, כמו בתחילת התורה "בראשית ברא אלקים" כמו שכתבתי לעיל, להכי נקראת המילה גושפנקא דמלכא, שהוא חותמו של הקדוש ברוך הוא שהוא אמת, שהאמת עד לעצמו, כן המילה אף על פי שהוא מורה ח"ו כמו שטען הרשע הנ"ל, אף על פי כן אנחנו בני ישראל מכירין האמת מצד עצמו.

ועל פי זה יובן מאמר רבותינו ז"ל שפתחנו בו 'כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית', משום דלכאורה הוה ליה למימר העדות מענין הבריאה בתחילתה, להתחיל מן הארץ היתה תוהו ובהו, והשם יתברך ברא יש מאין, ולמה העמידו חז"ל העדות על מאמר ויכולו, שהוא מגמר המלאכה.

אך הוא הדבר אשר ביארנו, כי רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו היה שנהיה עובדים אותו מצד הוכחה, לכן אמר לעולמו די, וכבר אמרנו שזה הענין בעצמו בהתורה בתחלת מעשה בראשית.

המשך בעמ' י"ד

לרגל יומא דהילולא קדישא דרביה"ק רבי מרדכי זיסקינד מסטריא זי"ע – י"ב ניסן ה'תרט"ו

פרקי עובדין קדישין

מנסיעתו של רביה"ק מסטריא זי"ע להסתופף בצילו של הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע

איך, ביי די לעצטע ווערטער, האט ער פארקאטשעט דעם ארבעל, און געוויזן די האנט, און אויסגעפירט, איידער איך האב דאס גראבע שטיק פלייש אויסגעארבעט" [= וכי מה החידוש, הרי אביו של הרה"ק מריזין זי"ע הוא הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהביטש זי"ע, וזקיננו הוא הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, ואבי זקיננו הוא הרה"ק המגיד רבי דב בער ממעזריטש זי"ע, אבל אני, בשעה שאמר את דבריו האחרונים הרים הרב הקדוש מסטרעליסק את שרוול בגדו והראה את ידו, וסיים את דבריו, קודם שעיבדתי את חתיכת הבשר הזאת ארך הרבה זמן]. כי כידוע היה אביו של השרף זי"ע ה"ה רבי פנחס ז"ל אדם פשוט.

[קבוצת כתבי אגדה לרבי אברהם שטרן ז"ל]



בית הכנסת דרביה"ק זי"ע בסטריא

רביה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע התבטא גם כן על הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע ואמר, כי אין בעולם צדיק בעל רוח הקודש שיוכל לראות באספקלריא המאירה קודם ארבעים שנה, והוא מעולם הבינה שהוא ליבא, והוא מהלב של אדם הראשון וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו.

[ארץ החיים (ליבערזאהן) אות פ"ג]

הנושא אשה שניה

כאשר בא רביה"ק זי"ע להרה"ק מריזין זי"ע יחד עם שאר התלמידים הקדושים, ונכנסו בפעם הראשונה לקבל מרותו של אותו צדיק, אמר להם כי כאשר נוסעים אל צדיק חדש הרי זה כמו הנושא אשה שניה, שצריך לשכוח מאשתו הראשונה, כמו"כ צריך לשכוח מהצדיק הראשון קודם שבאים לצדיק החדש.

כמו"כ אמר להם על ענין זה כי נאמר בכתוב { איוב ל"ח ט"ו } "וימנע מרשעים אורם" – היינו שלא יאמרו כי בדורות הראשונים היו צדיקים אבל עתה אין צדיקים, כמו"ש { קהלה ז' י" } "אל תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה".

אחד מן הצדיקים אשר על אף היותו פחות מבן ארבעים כבר בא לדעת האמתית.

לאחר הסתלקות רביה"ק מסטרעליסק זי"ע ישבו התלמידים ובדקו לראות מי הוא אותו צדיק אשר עליו דיבר רביה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע, ובדקו ומצאו כי הצדיק היחידי שבאותה העת היה פחות מבן ארבעים שנה הוא הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע, ועל כן נסעו אליו.

[אהלי יעקב (הוסיאטין) דף י"א ד"ה באוסטילא, ובדרוש ללי"ג בעומר דף רפ"ט]

אזור עור אזור במתניו

גם עובדא הוה בעת אשר שחו לרביה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע אודות הרה"ק מריזין זי"ע כי רגיל הוא לישיב ומנגנים לפניו בכלי שיר ופורטים על גבי הנבל לפניו, אזי ביקש רביה"ק השרף זי"ע שיתארו בפניו באילו אנפין נראה הרה"ק מריזין זי"ע באותה שעה, וציירו לו את גודל ההתפעלות האוחזות בהרה"ק מריזין זי"ע באותה שעה, ואמר רביה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע כך: אצל אליהו הנביא זכור לטוב נאמר { מלכים ב' א' ח' } "ואזור עור אזור במתניו", הביאור בזה הוא שמתניו בעצם היו אצל אליהו הנביא כמו אזור עור, שהיה יכול לפשוט את גופו הימנו בכל עת שירצה, כאדם הפושט את בגדו מעליו.

וכמו"כ הוא הרה"ק מריזין זי"ע אשר בכל עת שהוא רוצה מפשיט מעל עצמו את הגוף, ובשעה שהוא חפץ מחזיר הגוף עליו.

[סיפורי חסידים פר' צו]



תמונה המיוחסת להרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע
גזע היחס של הרה"ק מריזין זי"ע

כמו כן כאשר נכנסו אל רביה"ק השרף רבי אורי מסטרעליסק זי"ע ושחו לו אודות הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע אשר החל שמו להתפרסם בעולם באותה העת, השיב ואמר: "וואז איז דער חידוש, זיין פאטער דעם ריזינערס אין גווען רבי שלום פראהביטשער, זיין זיידע אין גווען דער מלאך, זיין עלטער זיידע, דער רבי ר' בער, אבער

ביום כ"א אלול ה'תקפ"ו - אמר השרף האלוקי רביה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע לתלמידיו הקדושים כך: "בבית דין של מעלה נוהגים כבית דין של מטה, ויושבים שם בית דין של שבעים ואחד ובית דין של עשרים ושלוש, והרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע היה חד מבי דינא של עשרים ושלוש, ואולם מחמת קדושתו המופלגת על ידי שנוול בקדושה לאביו הרה"ק רבי יצחק מדראהביטש זי"ע אי אפשר לו להשיג כלל האיך יוכל האדם לעבור עבירה חס ושלום, ומחמת כן הוא מחמיר גדול בעוון פגם הברית, לכן היה בהכרח שיעלה להיות מבית דין הגדול של שבעים ואחד, וממילא נשאר פנוי מקום בבית דין של עשרים ושלושה, ובהכרח שאחד מצדיקי הדור יסתלק לעולם העליון לשמש בדיינות שם.

שני ימים מאוחר יותר, ביום כ"ג לחודש אלול עלה רביה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע בסערה השמימה – ובאותה שעה הבינו תלמידיו הקדושים כי כוונתו היתה על עצמו, אשר הבין בכח השגתו כי בהכרח לו לעזוב את האי עלמא.

[אור עולם פרק ט"ו]

כצאן אשר אין להם רועה

לאחר הסתלקותו של האי צדיק נשגב נותר חלל עצום אשר היה קשה למלאותו, כל תלמידיו הקדושים ביניהם רביה"ק רבי מרדכי זיסקינד מסטריא זי"ע הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע והרה"ק רבי יהודה צבי מסטרעטין זי"ע הכתירו עליהם בביטול גמור את בנו הרה"ק רבי שלמה זי"ע לממלא מקום אביו ולהמשיך את שלהבת בית סטרעליסק, אך הוא אמר כי "איך ווייס נישט ווי מקען לעבן נאך אזא טאטען" ולא ארכו הימים ולאחר ארבעה ירחים ביום כ"ב טבת ה'תקפ"ז נסתלק לגנוזי מרומים.

[שם]

בן ארבעים לבנה

כל העדה חיפשה אחרי מנהיג אשר ימלא מקום רבם הקדוש – חלק מן התלמידים החלו להנהיג עדה בישראל אמנם חלקם בענוותנותם אחזו כי אינם ראויים לאותה איצטלא, ועל כן חיפשו אחר צדיק אשר ימלא חסרון רבם הקדוש.

רביה"ק זי"ע נסע לשני צדיקים קדושי עליון לחסות בסתר כנפיהם, הלא המה הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע והרה"ק רבי מאיר מפארמישלאן זי"ע – בפרק זה נעמוד על נסיעתו של רביה"ק זי"ע להרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע.

עוד בחיי חיותו של רבם הקדוש מסטרעליסק זי"ע שמעו התלמידים במעלתו של הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע על אף היותו צעיר לימים – פעם אחת התבטא רביה"ק מסטרעליסק זי"ע כי דרך כלל אין באיך לדעת האמתית עד בן ארבעים שנה אבל יש

מסטרעליסק זי"ע, ולא יוכלו לעבוד בדרך זו אשר לא הלכו בה מעולם, על כן באו להיפרד מהרה"ק מריזין זי"ע, מסר הרה"ק רבי ישראל מריזין צידה לדרך בידם, וכך אמר להם:

"מעשה בשני בני אדם אהובים וידידים זה לזה, אשר נתחייבו שניהם את ראשם למלך, והיו להם מליצים טובים שהמליצו טוב עליהם ועשו כל מה שבידם על מנה שישינה המלך את גזר דינו, ואמנם דבריהם עשו רושם על המלך, והסכים לשנות את דעתו, אולם בתנאי אחד, והוא, שימתחו חבל ארוך על פני הנהר, ושני הנידונים למות יצטרכו לעבור על החבל את הנהר, והיה אם יצליחו והיה להם נפשם לשלל, הראשון אכן הצליח במשימה ועבר בשלום, והשני אשר עמד בטרם לעבור, פנה מצד אחד של הנהר אל הראשון שמעבר לנהר, ושאלו, תאמר לי איפה מה היא הדרך בה הצלחת לעבור את הנהר בלי ליפול.

כשם שאם לא מכוונים ב"שמע ישראל" לא יוצאים ידי חובת קריאת שמע וצריכים לחזור שוב, כמו"כ אם לא מכוונים ב"פותח את ידך" צריך לחזור".

מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך

רביה"ק מסטריא זי"ע יחד עם שאר התלמידים היו רגילים כי רבם הקדוש מסטרעליסק זי"ע הורה להם הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, האיך לשבור את טבעם על מנת להתבטל להשם יתברך, עד כי לפעמים היה מורה על גדולי התלמידים ללכת ולנקות מרחצאות ועוד כל מיני פעולות כעין אילו על מנת לבטשם.

בבואם אל הרה"ק מריזין זי"ע חפצו לראות את הדרך אשר ינחילם, ועל כן ביקשוהו כי יורה אותם דרך ד'.

אך רביה"ק זי"ע עם זאת אשר הפליג עד מאד במעלת הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע, לא יכל לשכוח את רבו הראשון, בהיותו דבוק בו דביקות גמורה וכל הליכותיו והנהגותיו היו כדוגמת רבו הקדוש.

[בית ישראל, ליקוטים מהרה"ק מריזין זי"ע, דף ט"ז]

כפתורי זהב

הרה"ק מריזין זי"ע אמר לרביה"ק זי"ע ולאשר עמו, כי אביו ה"ה הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהביטש זי"ע אמר עלי שהוא רואה אותי במלבוש עם כפתורי זהב, עתה מבין אנוכי כי כוונתו היתה אליכם גדולי תלמידי הרה"ק מסטרעליסק זי"ע – כי הם היו בעלי מדריגה גבוהה ביותר.

[שם]

"פותח את ידך" כמו "שמע ישראל"

בהיות כי לא יכל רביה"ק מסטריא זי"ע להתנתק מרבו הראשון, היה עורך מניין מיוחד בפני עצמו, בנוסח שלו כפי אשר קיבלה מרבו הקדוש זי"ע מסטרעליסק, בהתלהבות רשפי אש קודש, וכדרך בית סטרעליסק היו עסוקים אך ורק בענינים רוחניים ולא הניחו מקום לגשמיות אצלם כלל, רביה"ק השרף רבי אורי מסטרעליסק זי"ע דרש מתלמידיו הקדושים להיות כל כולם חטיבה אחת של רוחניות, וכך היה כל משאלתם ובקשתם.

בקוויטעל אשר הכניס רביה"ק מסטריא זי"ע להרה"ק מריזין זי"ע נהג כמנהגו מקדמא דנא והעלה בו כל הבקשות הרוחניות בלבד, וכן עשו שאר התלמידים.



ציון הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע ובניו

והשיב לו הראשון, דע לך, כי כשהיית נוטה ליפול משכתי את עצמי לצד השני, וככה היית מתנועע קצת לצד זה וקצת לצד זה עד שעברתי את הנהר כולו.

עד כאן המשל – מכאן המשיך הרה"ק מריזין זי"ע ואמר להם – במלחמת האדם עם היצר, כאשר אדם מדבר דיבור טוב או אפילו חושב מחשבה טובה הוא בורא על ידי זה מלאך טוב המסייע לו בעשיית הטוב, ולהיפך חס ושלוש נברא מלאך רע המטשהו לצד הרע, והמלחמה הזאת היא תמידית במחשבתו ולבו של האדם, ועליו לדעת את גודל האחריות שבדבר ושצריך להיות ער לעמוד על המשמר, והכל כדי שלא יפול למטה.

[נר ישראל ח"ג דף נ"ב ערך עצה והדרכה, בשם בינת ישראל]

רביה"ק זי"ע החל מנהיג עדה בישראל בעיר מושבו 'סטריא', ואלפי ישראל נהרו לחזות בנועם הקודש, אך מעת לעת היה ממשיך ליסוע להרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע, ודלה מבאר הגדול – באר מים חיים.

והשלישי היה יושב בצד הבור ולא היה בא לעזרת הסכל ללמוד, ושאל זה השני את השלישי, מדוע אינך עוזר לזה הסכל ללמוד, והשיב לו, וכי מה תעלה בידך ממה שאתה מלמדו והרי רגיל הוא לעשות בהיפך כל מה שאתה מלמדו, וממילא אין בזה תועלת כלל.

תחת כן, אנכי באותה שעה עוסק בהרחבת הבור על מנת שיכנס מעט אור פנימה, ועל ידי שיכנס האור ידע אף הסכל בעצמו האיך לתפוס החבל באופן שלא ישפך.

וזה היה מוסר השכל גדול שלימד הרה"ק מריזין זי"ע את רביה"ק מסטריא זי"ע, דאינו בא ללמד את דרך עבודת ד' אחד לאחד, כי אם הוא בא ומאיר אור גדול של השי"ת בעולם אשר על ידי זה כל אחד יכול להתקרב אליו ית'.

[כתבי החסידים הראשונים, תשל"ט]

לא ליפול לנהר

לאחר תקופת זמן מה הבינו כמה מן התלמידים, כאשר בראשם רביה"ק מסטריא זי"ע, כי דרך עבודת הקודש של הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע הינה עבודה אחרת מעבודתו של רבם הקדוש



שער הספר "עטרת מרדכי" ליקוט ותולדותיו של רביה"ק מסטריא

אמנם דרכו של הרה"ק רבי ישראל מריזין זי"ע היה לעבוד את השי"ת מתוך עושר, דרך עבודה חדשה אשר לא דרך בה אדם מעולם, ועל פי דרכו אמר להם הרה"ק מריזין זי"ע דברים נוקבים, כך

קביעת תאריך שמחת הנישואין

בשנת ה'תש"מ נקבע זמן שמחת הנישואין להכלה המהוללה תחי' בת כקש"ת רבינו מהר"י זצוק"ל ביום רביעי ט' תמוז ה'תשפ"ג

ושמרתם את המצות

הפולמוס אודות מצות מכוונה וטוויית ציצית ע"י מכוונה שהסעיר את גדולי ישראל לפני מואה המישים שנה / הרה"ק מצאנז זי"ע שלח לשאול את דעת רביה"ק רבי יואל משה מיאברוב זי"ע / תשובת רביה"ק רבי נפתלי הירץ מסטרעליסק זי"ע לאסור הנעשה ע"י מכוונה

כמובן שאין אנו נכנסים במאמר זה לפן ההלכתי ולדיונים הארוכים ביסודות ההלכה להיתירא ולאיסורא, אלא אך ורק על השתלשלותם של דברים,

הכרעת רביה"ק מיאברוב זי"ע

אחד מן הלוחמים הגדולים והחריפים ביותר למצות מכוונה אלו וכן לטוויית חוטי הציצית על ידי כח מכוונה היה הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע - אך לגופם של דברים דברים כהויתן היו אשר בתחילה הרה"ק מצאנז זי"ע הסתפק בדבר מאד אם יש לאוסרו או להתירו.



מכונת מצות עתיקה

יש לציין כי המצות מכוונה הראשונות היו נאפות עגולות כמו שנראה בתמונה, ע"ש הכתוב "עוגות מצות" - עוגות הוא מלשון עגול, כמו שאמרו רבותינו ז"ל {תענית י"ט ע"א} אצל חוני המעגל "עג עוגה" - כיום כמעט אינו מצוי במצות מכוונה מצות עגולות

זמן רב התלבט הרה"ק מצאנז זי"ע בדבר, כי על אף אשר נטה ליבו לאוסרו מכל מקום היה הדבר קשה עד מאד, מחמת התפשטותו המהירה בקרב שדרות העם כולו, וגם לא נתכחו כמה מעלות טובות אשר יש בו אשר היו שטענו כי עולה המכוונה במעלותיה על פני חסרונותיה.

בקובץ "נחלת מאיר" - נאראל מביא כי הרה"ק מצאנז זי"ע שלח את בנו הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע בעל ה"דברי יחזקאל" אל רביה"ק רבי יואל משה מיאברוב זי"ע לשאול אותו את דעת תורתו בנידון אשר הרעיש את כל רחבי גליציה.

לא עברה שנה תמימה, והמכוונה התפשטה במהירות עצומה ברחבי פולין וגליציה.

השינוי האדיר שהביאה איתה המכוונה היתה מפתיעה, מאז ומעולם היו רגילים היהודים לאפות את המצות לחג הפסח בזהירות יתירה ובדקדוק בעשרה אצבעותיהם, כאשר על כל צעד ושעל ישנה השגחת ידי אדם, ועתה ניתנת השגחה זו בידיה של מכוונה גולמית.



קונטרס "מודעה לבית ישראל" תשובות מהגאון האדיר רבי שלמה קלוגר זצ"ל וכמה גדולים לאסור מצות מכוונה

מצה ומריבה

החידוש הטכנולוגי הביא עמו לסערה עזה בין גדולי ישראל, היו מהם שאסרוהו בכל תוקף, והיו אשר ראו בו פעולה ברוכה אשר טובה עשרת מונים מאפיית המצות בעבודת יד.

באותה העת גם כן החלה בד בבד שאלה נוספת והיא על טוויית חוטי ציצית על ידי מכוונה מיוחדת עבור זה, אשר התקבלה בעולם יחד עם המכוונה לאפיית מצות.

עיקר הנידונים ההלכתיים נעו על הציר של 'לשמה' - האם פעולת המכוונה יכולה להיחשב מחמת האדם המפעיל אותה כעשייתה על ידי אדם והכל נגרר אחרי הפעלת המכוונה, וממילה נחשב כ'לשמה' או שנחשב לפעולת גולם בעלמא שאין לה שום משמעות.

אך עם זאת היו שאלות גם לגופם של ענינים טכניים, האם המכוונה אכן אופה את המצות כראוי ולא משאירה בו חתיכות חמץ, ולגבי רמת הקור והחום של המכוונה, ועוד.

המכונאי היהודי ר' יצחק זינגר מראפשוויר שבאלזס-לורן ז"ל בתוך אחד מפעולותיו על מכוונות שונות ומשונות עלה בדעתו להקים מכוונה משוכללת אשר על ידה יאפו היהודים מצות עבור חג הפסח, אחרי ניסויים חוזרים ונשנים עלתה בידו בשנת ה'תקצ"ח להביא לידי גמר מכוונה משוכללת בשכלולים של אותם הימים הראויה לאפיית מצות.

למרבה האירוניה מכוונה זו לא רק שלא עוררה הדים כלל, אף גם זכתה להסכמה נרחבה להיפך היא זכתה להסכמת רבני צרפת וגרמניה אשר המליצו עליה בכל פה.

חבל ארץ זו 'אלזס לורן' עברה הלך ושוב בין קיסרות גרמניה לצרפת, אשר נלחמו על השליטה בה, ובהיותה עומדת על הגבולות נהנו יהודיה מכוחם של רבני גרמניה וצרפת גם יחד.



ראשון המסכימים היה הגאון רבי ליפמן זצ"ל רבה של העיר באפשוויר, ובקול קורא איתו עמו חתמו "מיכאל סעריף בלא"א מ' משה ז"ל החונה בערגהיים ואגפיה", "רבי קאפיל אינרייך אב"ד פריז" וכן גדולי רבני גרמניה "רבי יעקב יוקל עטלינגר בעל ערוך לנר", "רבי וואלף המבורג, ר"מ בפיוורא ומחבר ספר שמלה חדשה", "רבי יצחק דב במברגר אב"ד ווירצבורג" ועוד.

אך מכוונה זו תפסה מקום של כבוד אך ורק בארצות צרפת וגרמניה ולא התפשטה חוצה לה.

כעשרים שנה מאוחר יותר בשנת ה'תרי"ז סערה אירופה וגם געשה - עם התקדמותה של הטכנולוגיה ושכלוליה הומצאה בעיר וינה שבאוסטריה, מכוונה לאפיית מצות, המכוונה הומצאה על ידי אופה יהודי שומר תורה ומצוות, אשר הבזיק בדעתו הרעיון הפשוט, מדוע לא להשתמש בקידמה השוטפת את אירופה לתועלת קיום המצוות, הלה לא היה מיודע כלל על המצאתה של מכוונה כעין זו כמה עשרות קילומטרים ממדינתו.

ושמרתם את המצות

כאשר שב הרה"ק משינאווא זי"ע להרה"ק מצאנו זי"ע ותשובת רביה"ק זי"ע בידו – היה הדבר ברור ומוחלט אצלו כדת מה לעשות.

רביה"ק מיאברוב זי"ע אסר את המכונה בתוקף, ואחז כי אין לו מקום כלל וכלל, ועל פי זה הכריע הרה"ק מצאנו זי"ע בהכרעה דרמטית לאסור את המכונה מכל וכל.

בפסק הלכה שכתב הרה"ק מצאנו זי"ע הינו כותב כך:

"בדבר השאלה אם מותר לעשות מצות לפסח על המשינען הנה ראיתי "תשובות גאוני זמנינו" שהסכימו לאסור וצדקו מאוד בדבריהם, הגם כי על קצת דברים יש להשיב אך די לאסור בזה, אולם גם לדעתי הרבה טעמים עפ"י דין לאיסור אך הם כמוסים אתי כאשר כן קיבלתי מפי מו"ה ז"ל שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין בהחלט והשומע ישמע וגו' ולכן בדרך החלט אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה הוא חמץ גמור ועוד זאת אודיע כי העיד לפני אדם חשוב סוחר נכבד מפה שהי' אשתקד באונגארין וראה אצל קלי הדעת עושיין מצות על המאשיין והראה להם שהוא חמץ גמור ונתביישו מאד וגם אמרו לו שהרב המתיר להם מתחרט מאד ולכן ידידי לדעתי שאין להתיר זה בשום אופן ואם לא יאבו שמוע מה נעשה להם אם אוכלים חמץ ממש בפסח ועיין בפסקי מהרי"א שהביא ראיי" ש"ש"אין להקל מחמת חשש שיצאו חוץ לד"ת" ולכן אין להתיר בשום אופן וד' יצילנו משגיאות ומכשולות ח"ו והיה שלום. יום ב' ער"ח ניסן תרי"ח לפ"ק", עכ"ד.

יע"א, על דבר שאלתם אודות המצות לחג הפסח על ידי מאשיין וכו' הנני מסכים לאסור כו' והי' יציל את עמו מאותן אנשים שלוחי היצר הרע תלמידי ירבעם בן נבט המתחכמים לנשל מכל מצווה מעט מעט. וכוונתם לעקור את הכל כנראה בעליל מעשיהם. ד' יפר מחשבתם ועצת ה' היא תקום ותדפיסו הדברים לאסור וגם דעת הגאון מופת הדור מו"ה שלמה קלוגר נ"י מבראד שהסכים ג"כ לאסור. דברי ידידים נצח, הקטן יצחק מאיר בהרב מוהר"י ז"ל", עכ"ד.

גדולים נוספים אשר הצטרפו לאסור את המצות מכונה היו הגאון האדיר רבי ישראל יהושע מקוטנא זצ"ל בעל ה"שועות ישראל", וכן הגאון האדיר רבי משה נחום ירושלימסקי זצ"ל אב"ד קילץ בעל ה"מנוחת משה", וכן הגאון האדיר רבי משולם יששכר הלוי הורביץ מסטאניסלאב זצ"ל בעל שו"ת בר לויא.

קדושה איך שאשתקד היה במדינת הגר וראה שאפו מצות על מאשיין והראה להם שהוא חמץ והודו לו שיראי השם חלקו ע"ז גם הרב המתיר להם נתחרט על מה שהתיר לכן איך שייך חשש לעז. תמהני על הרב הגאון דקהלתכם מה לו להרבות בפלפול בשביל דבר מבודה כזה והנה גוף המאשיין לא ראיתי ואולם לפי מה שציירו לפני נ"ל טעם גמור לאסרו אך לא רציתי לגלותו כי אין דנין רק בראיית עין. סוף דבר נ"ל בבירור שאסור ללוש על מאשיין כזה ומחמת טרדות החג הקדוש אפסוק ואומר שלום. ניסן תרי"ח", עכ"ל.

חדש אסור מן התורה

גם הגאון האדיר רבי מרדכי זאב איטינגא זצ"ל כתב מכתב חריף לאסור את המכונות, ובתוך דבריו הינו כותב "כי אש תוקד בקרבי ובלבי עצורה, בראותי כי פשתה משפחות אשר היא לקרחת ולגבחת, בערי אשכנז, גם במדינתנו אשר עודנה משוכחת, בלתי אחוז בקורי עכביש ולצודד נפשות לפורחת, ואחריהם ינהו לקלקל ארחות ומה גם במצווה הזאת החמורה".

מגדולי האוסרים את השימוש במכונות אילו היה הגאון האדיר רבי שלמה קלוגר זצ"ל, אשר תוקף פסיקותיו היו נודעות בדורו ביותר.

חכמי העיר קראקא באותם הימים הלא המה הגאון רבי חיים דעמביצער ראב"ד קרקא והגאון רבי אריה לייב הורוויץ זצ"ל דיין בב"ד דקראקא, מיהרו לשגר את פסקו והכרעתו של הגאון האדיר רבי שלמה קלוגר זצ"ל אב"ד בראד, אשר פורסמה על ידו בקונטרס "מודעה לבית ישראל" וכן את פסקו של הגאון האדיר רבי מרדכי זאב איטינגא זצ"ל אל כל גדולי ישראל, והם ביקשו את הצטרפותם לאיסור מכונות המצות, רבים מרבני הדור אכן הסכימו לקול קורא זה, ביניהם הגאון האדיר רבי יהושע העשיל אשכנזי זצ"ל אב"ד לובלין, והגאון האדיר רבי מאיר אורבך זצ"ל אב"ד קאליש בעל ה"אמרי בינה", וכן הגאון האדיר רבי דב בעריש מייזליש אב"ד וורשה זצ"ל.



קונטרס "ביטול מודעה" להגאון בעל השואל ומשיב זצ"ל להתיר מצות מכונה

הגאון האדיר רבי יחזקיהו מדיני זצ"ל בעל ה"שדי חמד" מגדולי רבני עדות המזרח דן באריכות בענין המכונות הללו האיק פעולתם, ובדבריו הינו מספר להפליא שלב אחרי שלב כיצד פעלו המכונות בימים הראשונים, וכך הם דבריו {אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה י"ג}: "במכונה הזאת הלא עינינו רואות כי הכל נעשה ע"י אדם. ואנשים העושים במלאכה - אחד לש העיסה ע"י העץ המוכן לזה, ואח"כ מושיט בידו לבין הואלצין (קנים מרדדים), ואחד או שניים מעגלין בגלגל. ואח"כ כשיוצא כמו מצה ארוכה כפי אורך השלחן הסמוך להואלצין ומחופה בטס מתכת (בלעך), לוקח ביד כמו שבעה או שמונה רעדליך מחוברים יחד קרובים זה לזה, ועובר על המצה הארוכה מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, ונמצאת כולה מנוקבת. ואח"כ חותך בכלי עגול כמידת המצה.



מכונת טווית ציצית

מכתב חריף ביותר כתב הרה"ק רבי יצחק מאיר מגור זי"ע בעל ה"חידושי הרים", ואילו דבריו: "ב"ה ג' אמור כ"ח למב"י תרי"ח לפ"ק ווארשא



בדבריו הוא מזכיר את 'תשובת גאוני זמנינו' כאשר כוונתו למכתב שהביא בנו הרה"ק משינאווא זי"ע מרביה"ק מיאברוב זי"ע בו הכריע לאיסור המכונות בין של המצות ובין של טווית הציצית.

תשובת הרה"ק מצאנו זי"ע

כתשובה אחרת כותב הרה"ק בעל ה"דברי חיים" זי"ע, ואלו דבריו: "העיד פה נגיד א' ובפני עדה

ושמרתם את המצות

ואח"כ נותן בתנור שיש בו שני פיות - אחד נותן המצה מצד מזרח, דרך משל, והשני רודה מן התנור מצד דרום. ואם אחד יסלק ידו אף רגע, לא נעשית מלאכתו בידו. והכל במהירות ונקיות מופלאה. שיערתי בבעתי, כי בין הכל ישתהה ערך חמשה או ששה מינוט"ם.

לעומתם ברוך יאמרו

זה לעומת זה היו הדיעות בין גדולי ישראל אשר חלקם לעומתם ברוך יאמרו ושיבחו מכוונה זו ברוב תשבחות, מבין החריפים ביותר להתיר את המכונות היה הגאון האדיר רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל אב"ד לבוב ובעל ה"שואל ומשיב", אשר כנגד הקונטרס "מודעה לבית ישראל" של הגאון האדיר רבי שלמה קלוגר זצ"ל, פירסם הוא קונטרס בשם "ביטול מודעה" בו הינו תוקף את האוסרים בעוז.

יש לציין כי לפי המסופר הרי שהגאון האדיר רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל בעל ה"שואל ומשיב" היה חברותא עם הגאון האדיר רבי מרדכי זאב איטינגא זצ"ל, והגדילו לעשות וחברו יחד את ספר 'מגן גבורים' וכשהגיעו להלכות פסח בדין מצות מכוונה, נפרדה דרכם זה מזה, כי רבי מרדכי זאב איטינגר היה מראשי הלוחמים נגד המצות מכוונה, והשואל ומשיב מגדולי המתירים.

אל המתירים הצטרפו רבים מרבני אשכנז בהם הגאון האדיר רבי ישראל ליפשיץ זצ"ל בעל ה"תפארת ישראל" על המשניות, אשר התיר המצות מכוונה לכתחילה שבלכתחילה - אך עם זאת הוא כשלעצמו נמנע מאכילת מצות מכוונה, והמשיך במסורת אבות מדורות הקודמים לאכול מצות עבודת יד.

הדין כראש השנה למאן דלא שקיל מיכלא דאסותא והי' בזה שלו", עכ"ל.

כמו"כ הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע אשר שמע מרביה"ק רבי יואל משה מיאברוב זי"ע לאסור את המכונות, המשיך להילחם על איסור המכונות בכל כוחו, וכך הינו כותב:

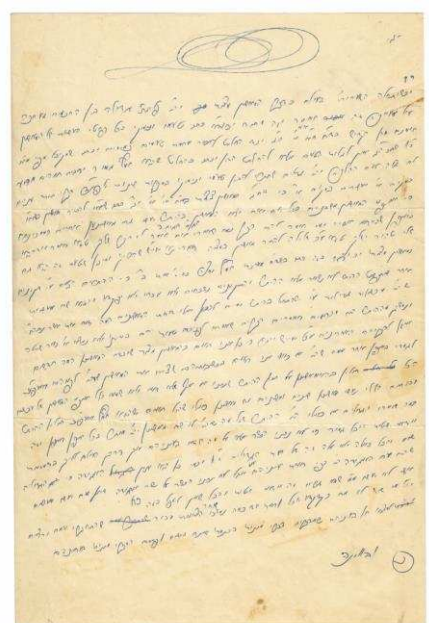
"ודבר א' שמעתי מאחי הרה"צ דק"ק קשאנוב ששמע מאיש ממדינת פריסן שאמר שהי' יכול להרוויח סך מסוים באפי"ז זו רק שאינו רוצה להכשיר ואמר כי אין הכל יודעין דבר זה שהמצות שנעשים במאשין ניתו עליהם שמן מהשמן שנמשחו השרופין וכמעט אין מצה נגמרת שלא ניתזה בצחצוחי שמן כי על השרופין מוכרח להיות שמן שיהיה הולכין במהירות ומחמת מהירות ההילוך א"א שלא יותו ממנו והוי' מי פירות עם מים דממה להחמיק. כלל הדבר בעל פשר ריחיק לזאת היטב אשר יעשה להחיר בעשיית ערלים ולא בוואצלין והש"ת ישמור אותנו ממשוה חמץ ונחוג את חג המצות בחדוה ודיצות כנפשכם ונפש המצפה לר"ט".

הסערה נמשכת

הפולמוס לא שקט בדור הראשון לכינונו של המכוונה, ואף המשיך בדור אחד לאחריו ביתר שאת, בין הלוחמים היה הרה"ק רבי אברהם מסווכטשוב זי"ע בעל ה"אבני מזר" אשר אסר הדבר בחומרה יתירה, וכך כתב:

תשובת רביה"ק מסטרעליסק זי"ע

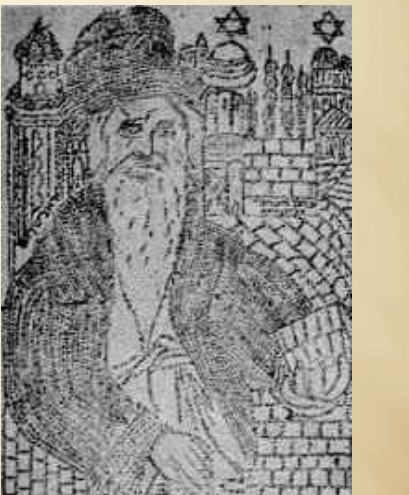
גם רביה"ק רבי נפתלי הייך מסטרעליסק זי"ע אשר היה בדור השני של סערה זו נדרש לדבר, ואף הוא כאביו - רביה"ק רבי יואל משה מיאברוב זי"ע אשר אסרה מכל וכל.



הער	אוצ	הגהה
כתב האדמו"ר שהיה בלתי סמוך לבית אביו בחדוה ודיצות כנפשכם ונפש המצפה לר"ט.	אדמו"ר רבי יואל משה מיאברוב זי"ע.	האדמו"ר רבי יואל משה מיאברוב זי"ע.
היה בלתי סמוך לבית אביו בחדוה ודיצות כנפשכם ונפש המצפה לר"ט.	אדמו"ר רבי יואל משה מיאברוב זי"ע.	האדמו"ר רבי יואל משה מיאברוב זי"ע.

תשובת בתי"י של הרה"ק רבי יואל מסאטמר זי"ע לברר דעת הרה"ק בעל ה"מדורי חיים" זי"ע בענין איסור המכונות

בדבר המאשין מצות כו' נכונים מאד דברי הגאון מקוטנא זצלה"ה כי מאחר שהגאונים שלפניו אסרו והרעישו מאד על המתירין יהי מאיזה טעם שיהי כו' מי הוא אשר ישיג גבול אשר גבלו הראשונים כמלאכי השרת ולא יירא מהכוות בגחלתם כו' על כן אם יוכל לבטל מנהג הרע הזה לגמרי מה טוב אך גם אם אי אפשרי על כל פנים בדרך שדרכו אבותינו וכל איש יאפה מצות לעצמו וישמח במצווה הבאה לידו ובטח זכות זה יעמוד להם כיום הכסא כמבואר בזהר הקדוש כי עיקר



תמונה המיוחסת להרה"ק משינאווא זי"ע

אליהם הצטרף אחד מגדולי דיני קראקא הוא הגאון האדיר רבי אברהם יענער זצ"ל אשר הגדיל לכתוב בתשובת ו"לו ידעו גאוני זמננו מהמכשולות הרבות בעשיית המצות, פה עירנו, וראו עשית המצות על המאשינע, כבר גזרו גם הם לעשות מצות רק במאשינע."

ושמרתם את המצות

והגלגול נסבב על ידי המים ועל ידי זה נטוים החוטיין, והישראל עושה רק גרמת הסיבוב.

והנראה לעניות דעתי להביא ראיה דלא מהני גרמא, לכד מהא דכתב הרמב"ם ז"ל דבתלית החוטיין בטלית לא בעינן לשמה, וכתב הרב בית יוסף שראייתו מהא דמעטת התורה דבני ישראל יעשו ולא עכו"ם, ואי נימא דבעינן עשיה לשמה א"כ בלאו הכא פסול משום דלא הוי לשמה, ואם כן אי נימא דלענין לשמה סגי בגרמא לכד אם כן מה ראייה הוא, דהלא אי לא מעטת התורה דעכו"ם לא יעשה, ה"י סגי אי ישראל עושה רק גרמא והשאר עושה העכו"ם דעשיית העכו"ם לא ה"י גורע רק כמו שנעשה ממילא בלי שום עשי, ולכן היה מהני גרמת ישראל דלענין לשמה סגי בגרמת ישראל, אבל כיון דמעטת התורה דעכו"ם לא יעשה א"כ עשייתו מיגרע גרע ולא סגי בגרמת ישראל, וגוף העשיה של העכו"ם הוא הפוסל משא"כ משום לשמה לכד, דלא היה עשייתו פוסל היה סגי בגרמת ישראל אע"כ גם לענין לשמה לא מהני גרמא וכו' וכו'."

היוצא לנו מכל הנ"ל דהא דבלשמה סגי בעושה מקצת הדבר רק בא' משני עינים או היכא שהוא רק משום הזמנה בעלמא, אבל לא היכא דכתבה התורה בפירוש דבעינן לשמה, וכן היכא דכתבה התורה בפירוש אבל אין המעשה נקרא כי אם על שם הגמר וא"כ הכא כבי ציצית דכתב התורה בפירוש חעשה לשם חובן, ושם הטוי נקרא מתחלה ועד סוף כמו גבי עיבוד בודאי בעינן שיעשה כל הדבר לשמה, וא"כ לא סגי דנסמך על גמר הטוי שנעשית בידי אדם, או שיעשו תחילת הטוי רק בעינן שיעשה כל הטוי טוי אדם עכ"פ דלא מהני גרמא בעלמא."

את מעשהו גיבה הגאון האדיר רבי שמואל סלנט זצ"ל מרבני ירושלים, אשר הופיע בהדרו באפיית מצות זו למען ישמעו ויראו – במודעה אשר הוציא הרב הגאון רבי יוסף הכהן זצ"ל חתנו של הרב הגאון רבי ישראל אוזלנער זצ"ל חיזק את ידי המאפיית מצות החדשה שנפתחה.

עדויות רבות לכאן ולכאן צצו ונשמעו בשמם של גדולי ישראל, במכתב מיוחד עליהם חתמו הגאונים האדירים רבי משה נחום וואלענשטיין זצ"ל ורבי אריב לייב בהרא"ד זצ"ל ורבי צבי פסח פראנק זצ"ל הפריכו שמעות מעין אילו ונטו להיתר.

במכתבם הינם מציינים כי הגאון האדיר רבי מאיר אויערבאך זצ"ל אב"ד קאליש בעל ה"אמרי בינה", ובבואו לארץ ישראל התייר המכוננת, וכן הגאון האדיר רבי משה יהודה לייב זילברברג זצ"ל אב"ד קוטנא בעל ה"אית רענן", אשר בסוף ימיו נתיישב בתוככי ירושלים, אפה בעצמו במכוננות אילו [הדבר מעניין מאד בהיות ובעל ה"אית רענן" זצ"ל נפטר בשנת תרכ"ה שמונה שנים אחרי יצור המכוננות, וכבר היה המכונה בארץ הקודש באותה שעה], וכן הגאון האדיר רבי יוסף זונדל סלנט זצ"ל נהג כן.

כאן חיבר שני התשובות כאחד, וסובר כי סמך על דבריו לענין ציצית.

גם הרה"ק רבי שלום דובער מליובאוויטש זי"ע נלחם נגד המתירים את המכוננות וכך הם דבריו: "בדבר המאשין (=מכונה) לאפיית מצה, הלא זה כמה שנים מלפנים רבו המנגדים על המאשינען, ובמה מצאו עתה שטובה היא, וגם עוד מהודר ביותר וביתרון אשר הרבנים הגדולים ז"ל יראי ה' וחרדים לדבר הוי' אשר בדור שלפנינו אסרו את המאשינען, ומהם אשר לא רצו לגלות הטעמים שלהם בכדי שלא יסתרו אותם, אבל פסקו בתוקף לאיסור, ומהם שכותבים שהוא חמץ גמור, איך ימלא לבנו לעבור חלילה על דבריהם."

ולבר החוששים שכתבו בזה, שמעתי זה איזה שנים מר' יחיאל האלפערין וכו' שאמר לו חימיק (=כימאי) ירא אלוקים ובר-אוריין, אשר על-פי חוקי החימיע בנגיעת העיסה בהמעטאל של הוואלצין (=במתכת של הגלילים) נעשה בה חימוץ תיכף ברגע זו. ואני מאמין אשר הרבנים הגאונים הנ"ל רוח ה' נוססה בהם לאסור בתוקף את המכונה מצד החשש הנורא הנ"ל, אף שהם לא ידעו מזה, ועל-דרך מ"ש בשו"ת צמח-צדק יו"ד סי' קע"ו ח"ג בשם האורים והתומים.

וכאשר כבודו שואל מאתי, אני איני מסכים על-זה בשום אופן, ואין לנו לחדש דברים כי-אם לילך בדרך הישרה שהניחו לנו רבותינו הק' זצוקלה"ה."

אך גם בדור השני עמדו להם המתירים ונלחמו להתירו, ובראשם הגאון האדיר רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל אב"ד בראדן.

וקיבל את גיבויו המלא של הגאון האדיר רבי מלכיאל הכהן זצ"ל אב"ד לומז'ה בעל ה"דברי מלכיאל" להתיר את הדבר בתכלית ההיתר.

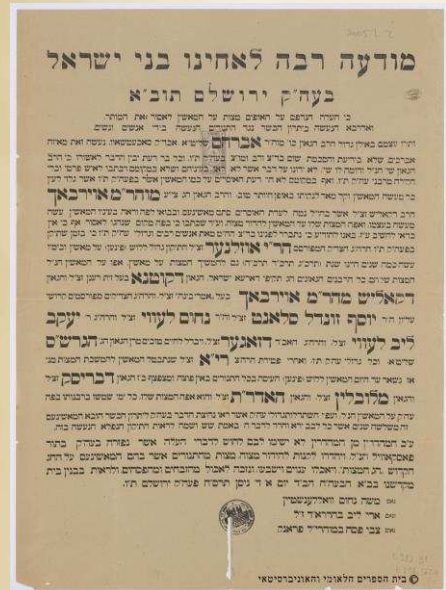
ירושלים תתן קולה

גם על ארץ ישראל לא פסחה הסערה הגדולה בדבר אפיית מצות מכונה, כאשר הגאון רבי יעקב אוזלנער זצ"ל מגבאי כולל ליטא היה מראשוני מביאי המכונה לארץ הקודש לאפות בו מצות.



מצות מכונה כיום

יש לציין כי הרה"ק בעל ה"דברי חיים מצאנז זי"ע אשר עמד בתשובותיו על שני אילו המכוננות, האחת של מצות, והאחת של טוית ציצית – הרי שבעוד שלגבי ציצית כתב {ח"ב סי' ב'} שיש חסרון משום לשמה, לגבי מצות {ח"א סי' כ"ג – כ"ד} לא הזכיר החסרון של לשמה – אך הרה"ק מסאטמר זצוק"ל בתשובותו [צילום כת"י הובא



במיוחד יצאו שמעות רבות אודות דעתו הרמה של הגאון האדיר רבי מאיר אויערבאך זצ"ל בעל ה"אמרי בינה" אב"ד קאליש, אשר בהיותו בחוץ לארץ נטה לדעת האוסרים, ובבואו לארץ הקודש היו שמעות כי שינה דעתו בראותו המכוננות כמו שהן פועלות בארץ ישראל.

לשם כך יצא מאמר מיוחד אשר נקרא בשם "לפקוח עינים עורות" להבהיר דעתו של הגאון בעל ה"אמרי בינה" בה מצורף מכתבו של בעל ה"אמרי בינה" החושש לחמץ גמור במצות מכונה [כאמור גדולי ירושלים במכתבם טענו אשר הגאון בעל האמרי בינה על אף מכתבו החמור לאסור



ושמרתם את המצות

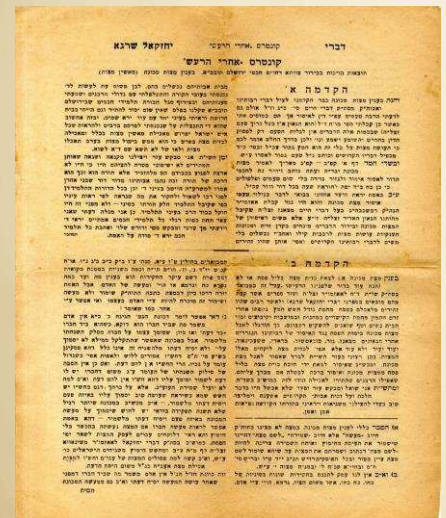
וחקירה ראו כי המכונות אופות את המצות בהידור רב.

'מאנשאוויעטקס' מצות' פירסמה את קריאת רבנים אילו יחד עם רשימה ארוכה של רבני ארה"ב שהתירו את הדבר.

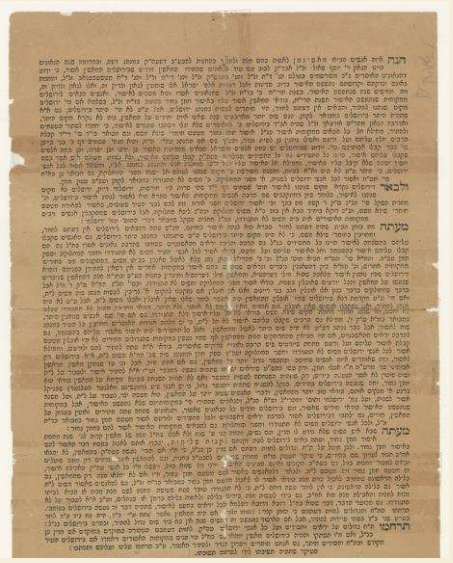
מעניין לציין כי אף אשר רוב מנין ובנין של גדולי ליטא התירו מצות מכונה, מכל מקום הגאון האדיר רבי יצחק זאב הלוי סולבצ'יק זצ"ל מבריסק החמיר בדבר מאד, ומתאמרא משמיה כך "הרי אין אנו יכולים לעסוק באפייית המצות ולהזהר מחמין האסור במשהו, והרי אף בזהירות יתירה עדיין עלולים ח"ו להכשל בזה, אלא שאנו מעשה אבותינו בידינו, וכשם שהם היו עוסקים באפייית המצות, אף אנו עושים כן. ברם, אבותינו הרי היו אופים את המצות בידיים ולא במכונות, ולכן אף אנו עלינו לאפות את המצות בידינו, עכ"ד.



בספר "דברי יחזקאל שרגא" להרה"ק רבי יחזקאל שרגא ליפשיץ - הלבשרטם מסטרופקוב זצוק"ל מובא קונטרס קצר אשר נקרא בשם "אהוי הרעש" והוא תוצאות הריכוז של חכמי ירושלים על אודות המצות מכונה.



כנגד אותם מתירים נכתב מאמר ארוך אשר נתפרסם באותם הימים, בה טענו הכותבים כי אף לדעת המתירים את המכונות מצות בכל מקום, מכל מקום בעיר ירושלים תובכ"א יהא אסור, מחמת שנחשב הוא לימקום שנהגו בו איסור' דאסור להתירו.



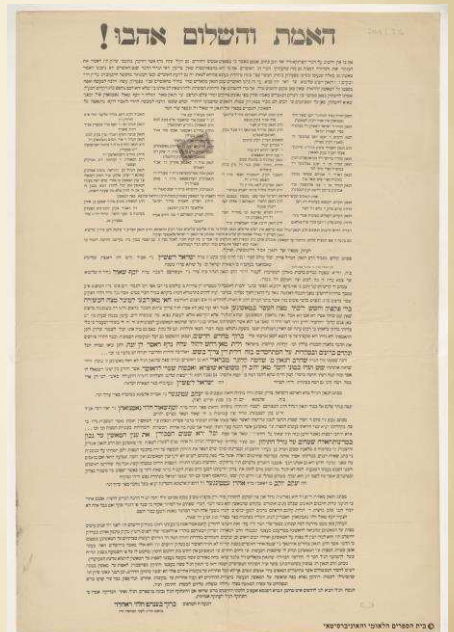
גם גדולי רבני אמריקה וקנדה באותם הימים נקראו להביע את דעתם בניין מכונות אילו, אשר באו למקומותיהם, יותר כבר אלה היה באפשרי לשבת מן הצד - בהיות ומכונות אילו נפוצו לכל עבר ונתקבלו על ידי בעלי מלאכת האופה בכבוד ויקר גדול, מחמת שהיקל על מלאכתם מאד, וכמות המצות אשר היה באפשר להכין על ידי מכונה זו היו כמה וכמה פעמים יותר מאשר בעבודת יד, ופרנסתם של אילו היתה גדולה בהרבה.

מאפה גדולה הוקמה שם על ידי ר' דב בער מאנישעוויטץ ז"ל, וגדולי ישראל נקראו אל הדגל לחוות את דעתם בנוגע לכך - קול קורא רבתי אשר התפרסם בחתימת גדולי רבני 'אגודת הרבנים האורטודוקסים דארצות הברית וקנדה' הכריע להתיר את אילו המכונות, אשר אחר דרישה

מכונות אילו, חזר בו בכבוד לארץ הקודש וראה בעיניו את המכונות אילו ואת צורת פעולתם, עד שאחזו אותם להידור גדול.



לעומתם יצא קול קורא בשם 'האמת והשלום אהבו' ברחבי העיר בה ליקטו כעמיר גורנה עשרות גדולי ישראל ובראשם בעל השואל ומשיב זצ"ל ועוד אשר התירו בהיתר גמור את מצות המכונה, ומהם אשר בעצמם 'הידרו' לאכול דווקא מצות מכונה אלו.



באותם ימים הוקמה מאפית מצות מכונה על ידי רבי יוסף ממינסק ז"ל, אשר מחמת מלחמות קשות שהיו לו עם האוסרים את הדבר בכל תוקף, יצא הגאון האדיר רבי נפתלי דב אמשטרדם זצ"ל מקאוונא תלמידו של הגאון האדיר רבי ישראל סלנר זצ"ל במכתב מיוחד אשר מעריך את פעלו, ובו כותב כי הוא עצמו אפה את המצה שמורה' שלו במאפית מצות מכונה זו.

עצמי הנשרף

מבית מכון - 'מרגניתא דרבי מאיר'

להוצאת תורות רבוה"ק לבית דראהביטש - סטרעליסק - סטריא

• פר' שמיני - מברכין אייר תשפ"ג • שנה ב' גליון ע"ט •

שרה הנוטה

המשך מעמ' ו'.

לעתידי לבוא תהיה מידת יעקב אבינו ע"ה - מידת האמת

והנה יעקב אבינו ע"ה היתה מדתו אמת, כמבואר בספה"ק {זוה"ק ח"א צ"ו ע"א}, על שם {תתן אמת ליעקב} {מיכה ד' כ'} משום שלא היה לו שום פסול ברועו, ולא היה בו שום חלק זוהמא כי כבר שאבו זאת ישמעאל ועשו, וכיון שלא היה בו זוהמא לא היתה העבודה שלו לברר האמת מתוך השקר, רק היתה עבודתו באמת לאמיתו, וכמו שיהיה לעתיד בעת שיעקר היצר הרע מקרבנו, והנה לעתיד לבא תצמח מידתו של יעקב, ולכן מבואר בספרים כי אז יהיה הביורור השלם ולא יהיה מעורב טוב ברע, כי לעת עתה הוא מעורב יען כי גם מהרע נצמח טוב, כי זאת הוא עיקר העבודה לבחור הטוב מהרע, כמאמר הכתוב "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע" {דברים ל' טו'} וכתוב "ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך" (שם ר"ט), ואלם מרומז במילת 'היום' כי רק היום הוא כך, ולא לעתיד שנקרא יום מחור.

והנה מידת יעקב שתצמח לעתיד הוא מבואר להדיא בקרא פרשת וישלח {בראשית לג י"ד} "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", כמו שדרשו במדרש {ב"ר ע"ח י"ד} ומעולם לא מצינו שבא יעקב לעשו אלא שקאי על לעתיד.

וזה מרומז בגמרא שהתחלנו, שתיעשה האמת עדרים עדרים ר"ל שתצמח מידתו של יעקב, ועצתו היתה להמתין עד עת קץ האחרון, ואמר {בראשית ל"ב י"ז} "עברו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר", בכדי שיצורף וילובן האמת ולא יהא לו שייכות כלל וכלל עם השקר, והוא על דרך שאמר הכתוב {שם ל"ז י"ד} "וישלחנו מעמק חברון", ופירש רש"י 'מעצה עמוקה של אותו צדיק שבחברון', כן הכי נמי כוונת הגמרא שתצמח האמת והוא אותו העצה עמוקה שאמר אבינו הזקן אשר ע"י כמה גלויות יתלבן ויצורף האמת, כמו המצרף כסף וזהב שצריך להתכונן כמה פעמים, כן אמר יעקב אבינו ע"ה 'ורוח תשימו בין עדר ובין עדר', שהוא בין גלות לגלות, כמו שדרשו שם במדרש {בראשית רבה ע"ה י"ג}, והסכים שיהיו

כמה גלויות כדי שיצורף האמת, לכן אמר הכתוב כאן כרועה עדרו ירעה, להזכיר מידתו של יעקב שהמשיל בניו לעדרים.

והוא רמוז ג"כ במקרא {בראשית ל' מ'} "וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן", כי לבן הוא כארמי שמרמה את הבריות, אבל יעקב נאמר בו {שם} "והכבשים הפריד יעקב, כי ישראל נקראו בשם צאן, והפריד אותם מצאן לבן הארמי שהוא מרומז על שקר, רק שיהיה עבודת האמת לעצמו ושלא יהיה מעורב טוב ברע.

וזהו כוונת הכתוב "בוורועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא עלות ינהל", נראה לי שזרוע מרומז על מצות תפילין, שהוא לזכרון זרוע נטויה, גדולתו של הקדוש ברוך הוא וכוחו איך הראה אלוהותו ית"ש במצרים, וחיקו הוא מצות מילה, ושם מראין להיפוך, כי רצה הקב"ה שבניו יכירו אותו מצד האמת בלי אותות ומופתים, ובזכות אלו השניים תהיה הגאולה במהרה בימינו, ונוכה לראות בנחמת ציון וירושלים אמן.

הרה"ק רבי דוד לייקעס זי"ע - שש"פ כ"א ניסן ה'תקנ"ט

הוריו - אביו רבי ישראל זצ"ל מצאצאי המהר"ל מפראג.

לידתו - נולד בסביבות שנת ה'ת"ס

נור"ב - כביו"ר לא ידוע מי היתה נור"ב, ואף לא נשאר אחריה זש"ק, בהיותו בן שבעים ושלוש שנים נשא לאשה את מרת חיה שיינצא ע"ה, והבטיחה שעל אף גילו המופלג יזכו לזש"ק והוא ישתתף בנישואי כל ילדיו.

רבותיו - מרנא אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק' זי"ע.

פעילותו - היה מראשוני תלמידי הבעש"ט הק' אשר היה לוקחו עמו לכל מסעותיו, ובהיותו מומחה בנגינה נתמנה על ידו לנצח על עבודת הנגינה בחצירו הק', אחר נישואיו נתמנה לדיין בעיר באר, ולאחר הסתלקות הראש אב בית דין הרה"ק רבי יעקב שמשון משפטיווקא זי"ע נתמנה תחתיו בתפקיד זה כיהן עד סוף ימיו, והקפיד לנהל הדיונים בעצמו עד יום הסתלקותו, נודע בעיקר בעבודת השמחה.

זרעו - בנו הרה"צ רבי מאיר זצ"ל, בנו הרה"צ רבי אריה לייב זצ"ל, ובנו הרה"צ רבי יוסף זצ"ל, בתו מרת פייגא ע"ה נישאה להרה"ק רבי מרדכי מטשערנבויל זי"ע. הסתלקותו - נסתלק בגיל מאה שנים [וי"א בן מאה ושלוש שנים] ביום טוב שביעי של פסח כ"א ניסן שנת ה'תקנ"ט [וי"א ה'תק"ס], ומנו"כ בעיר רבנותו באר, ונבנה אהל על קברו.

הרה"ק רבי דוד לייקעס זי"ע שאל פעם קבוצת חסידים שיצאו לקראתו מטשערנבויל כדי להקדים את פניו: "מי אתם?" השיבו החסידים, "הרינו חסידים של רבי מוטל מטשערנבויל". הוסיף ר' דוד לשאול: "האם מאמינים אתם ברככם באמונה שלימה?" החרישו החסידים כי מי יעז לומר שיש בו אמונה שלימה. "ובכן", אמר ר' דוד, "רצוני לספר לכם אמונה מהי. באחת השבתות נמשכה הסעודה השלישית אצל הבעש"ט, כפי שיקרה לעיתים קרובות, עד שעה מאוחרת בערב. אחר כך בירכנו ברכת המזון ומיד התפללנו מעריב והבדלנו על הכוס, ותיכף ישבנו לסעודת מלווה מלכה. והרי כולנו היינו עניים מאוד, ולא הייתה לנו פרוטה ומכל שכן בשבת. אף על פי כן, כשאמר לי הבעש"ט לאחר סעודת מלווה מלכה: 'דוד, תן כסף למי דבש', נתתי את ידי בכיסי, אף כי ידעתי שאין לי כלום, והוצאתי משם זהוב נתתי את המטבע לקנות מי דבש"

רבינו מהר"י נמנה על צאצאיו

בתוך אהל חרוט חלק מנוסח צוואתו וכך חרוט שם: "וקודם פטירתו צוה לבני משפחתו, כי בשנה אשר יחול ער"ח אלול ביום ד' והיה מי ממשפחתו אשר יבוא בו ביום בער"ח לבקר את קברו יענו לו מן השמים על בקשותיו אשר יבקש על קברו..."

עצת הקטר

מנהגי ספירת העומר אצל רבינו מהר"ם זי"ע

ספירת העומר אומרים בכל לילה קודם תפילת "עלינו לשבח" וקדיש שלאחריו, ואין אומרים קדיש בין ספירת העומר לעלינו לשבח.

רבינו היה סופר ספירת העומר בקול רם, במקום השליח ציבור – בספר המטעמים (אות ספירה) הביא הטעם מה שנחגו שגדול שבציבור מברך וסופר ולא הש"צ, כי אם יהיה השליח ציבור מי שאינו בן תורה, ויחשוב בדעתו כי הוא צריך להוציא את הרבים ידי חובתם בכרכתו, ואפשר שגם הקהל שאינם תלמידי חכמים יכוונו לצאת בכרכתו ואחר כך יברכו ברכה לבטלה, אמנם בשו"ת זכר יהוסף (סי' קצ"ד) כתב שאין בזה ענין על פי הלכה כלל, וכן הובא במנהג ישראל תורה (סי' תפ"ט סק"ד), ובאמת מאד קשה להולמו ולומר דחיישינן עד כדי כך, ואולי אם נאמר שיש בו טעם הלכה כך הוא טעמו, דלפעמים שכח הש"צ יום אחד לספור, ואסור לו לברך עוד, ועל כן קבעו שיברך גדול שבציבור שהוא מסתבר שלא שכח שום יום, ובספר "אבן שתיה" (עמ' כ"ז הערה י') כתב שענין זה הוא בקבלה ממרנא אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק' זי"ע שהגדול שבציבור מברך ולא השליח ציבור.

באמירת "לשם יהוד" שקודם הברכה, היה דרכו כך: אמירת 'לשם יהוד' עד 'בשם כל ישראל' היה אומר בלחש, ואחר כך היה מתחיל בקול רם באמירת הנני מוכן ומזומן וכו', עד והקרבתם מנחה חרשה לך, ואחר כך יזיהי נועם' היה אומר בלחשה – אפשר הטעם מה שהיה אומר "לשם יהוד" בלחש, כי ידועים דברי זקינו הגאון בעל הנודע ביהודה זצ"ל אשר הביא על זה דברים חריפים, וז"ל (יורה דעה סי' צ"ג): "ועל הרביעית אשר שאל בנוסח לשם יהוד אשר חדשים מקרוב נתפשט ונדפס בסידורים. הנה בזה אני משיב עד שאתה שואלני נוסח אמירתו יותר ראוי לשאול אם נאמר כי טוב באמירתו. ולדעתך זה רעה הולה בדורנו ועל הדורות שלפני זמננו שלא ידעו מנוסח זה ולא אמרוהו והיו עמלים כל ימיהם בתורה ובמצות הכל ע"פ התורה וע"פ הפוסקים אשר דבריהם נובעים ממקור מים חיים ים התלמוד עליהם נאמר תומת ישרים תנחם והם הם אשר עשו פרי למעלה וגדול מעל שמים הסדם. אבל בדורנו הזה כי עזבו את תורת ה' ומקור מים חיים שני התלמודים בבלי וירושלמי לחצוב להם בורות נשברים ומתנשאים כרום לבכם כל אחד אומר אנכי הרואה ולי נפתחו שערי שמים ובעבורי העולם מותקיים אלו הם מהריבי הדור. ועל הדור היתום הזה אני אומר ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם והסידים יכשלו בם. והרבה היה לי לדבר מזה אבל כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע וה' ירחם עלינו, עכ"ל ועל כן אמרם בלחש, או אפשר טעם אחר כי דברים אילו אשר המה דברים נעלים כדוגמת יהוד קובה: ושכינתיה המה מהדברים אשר הצנעה יפה להם והוא בינו לבין קונו.

ברכת הספירה היה אומר בקול הוצב להבות אש, והמתין אחר שפיים כל הקהל את הברכה והספירה, ואז אמר "הרחמן" בקול רם, ואחר כך כל הקהל – דתיקנו לאומרו מחמת שעיקר המצוה של ספירת העומר בין לדיעות הסוברים דספירת העומר בזמן הזה דאורייתא ובין לדיעות הסוברים דספירת העומר בזמן הזה דרבנן, מי"מ העיקר הוא על מנת להביא את המנחה בשבועות, כמו"ש (ויקרא כ"ג ט"ז) "עוד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לד" – וכיון שאי אפשר לקיים את מצוה זו בשלימות על כן מבקשים תיכף בסמוך "הרחמן" הוא יהויר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו אמן סלה", כדי לקיים המצוה בשלימות, ועל כן הוי כחלק מעצם הספירה.

מעט צרי

הבן החכם!

נמשיך במאמר הזה על הבן האחרון מארבעת הבנים, שהוא המצב האחרון בארבעת תקופות הבניה של האדם והוא – הבן החכם.

המצב הרביעי הוא 'חכם' – זה מצב שאמור לכל הפחות להמשיך כל החיים, כשאדם נהיה מיושב בדעתו, הוא לא נסחף אחרי כל רוח, הוא יודע מה הוא רוצה מעצמו, הוא מלומד, יש לו דיעה מגובשת בכל נושא וענין, הוא לא נרתע מחיי העולם הוא יודע איך לפלס לעצמו דרך ישרה ונכונה.

מה השאלה הכל כך חכמה של הבן הזה, עד כדי שנגדיר אותו לחכם? בסך הכל זה נראה שהוא לא יודע כלום, הוא שואל את אותם שאלות של כל שאר הבנים רק בצורה אחרת, "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ד' אלוקינו אתכם" – זה לא נשמע שבאמת אפשר להגדיר אותו כחכם גדול לפי הידיעות שלו.

המדרש {בראשית רבה י"ח כ'} אומר על הפסוק "חכמת נשים בנתה ביתה" זו אשתו של און – המדובר הוא על און בן פלת שהיה שקוע עמוק בתוך המחלוקת של קרח, והיא הצילה אותו להוציא אותו מהמחלוקת ועל ידי זה הוא נשאר חי מכל עדת קרח, מה היתה איפה חכמתה של אשת און, מספר המדרש "אמר רב און בן פלת אשתו הצילתו ואמרה ליה מה לך בהדי פלוגתיה אי אהרן כהנא רבא את תלמידי אי קרח כהנא רבה את תלמידי" = אמר רב און בן פלת אשתו הצילתו ואמרה לו מה לך ולמחלוקת זו, הרי אם אהרן הכהן יהיה הכהן הגדול אתה תישאר תישאר התלמיד, ואם קרח יהיה הכהן הגדול אתה תישאר התלמיד, במילים אחרות היא אמרה לו טענה הכי פשוטה שכל אחד חושב, מה הרווח שלך מכל הסיפור הזה, אז על מה ולמה היא מתוארת בתואר הנכסף 'חכמת נשים'!?

העולם מתרץ ואומר, לפעמים החכמה הגדולה היא להגיד את הדברים הפשוטים אבל במקום ובזמן הנכון, נמצאים בעומק של מחלוקת כאשר הרוחות סוערות ופתאום לעצור ולהגיד את המילים הפשוטות, והטענה הלוגית הכל כך ברורה מאליה, זה חכמה גדולה.

ניקח את הרעיון הזה אלינו, הבן החכם, הוא לא שואל שאלות עמוקות, הוא לא מתפלפל בסברות חריפות, אבל הוא הבן החכם, כי הוא שואל את השאלות הנכונות במקום הנכון, הוא כבר בנה את עצמו, וביסס את היסודות שלו טוב טוב, הוא ברור בא"ב של החיים שלו "שיתברר לו מה חובתו בעולמו", עכשיו הוא מתחיל לבנות את כל הקומות של הבנין 'מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ד' אלוקינו אתכם', לדעת את כל המצוות כולם.

על זה אומר בעל ההגדה "ואף אתה אמור לו" – מה זה ואף אתה? מי עוד? הכוונה בזה כך, אם הוא הגיע לשאלות האלה אחרי שהוא בנה את עצמו מהבסיס והיסוד הוא יוכל לענות לעצמו את רוב רובם של השאלות לבד, כי אחרי שהקרקע טובה אפשר לבנות בנין גבוה לתלפיות, 'ואף אתה אמור לו' הוא יצטרך אותך רק כתוספת וסיוע, אבל את העיקר הוא יוכל לעשות בעצמו, הוא בנוי.

'אמור לו כהלכות הפסח' – מדוע לכל הבנים האחרים דיברנו איתם על האמונה "בחזק יד הוציאנו ד' ממצרים מבית עבדים", "בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים", ואיתו מדברים על ההלכות, כי הוא כבר בנוי בכל זה עכשיו הוא עובר לחלק ההלכה, עד לחלק האחרון שבה שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אפשר לרדת איתו לפרטי פרטים בהלכה, הוא יודע מה הוא רוצה מעצמו!

ועתה כשמסיימים את כל המאמרים האלה לפתע שמים לב מה שאומר בעל ההגדה "אחד חכם אחד רשע אחד תם ואחד שאינו יודע לשאול" הוא חוזר שוב ושוב 'אחד', כן, לא הכוונה רק כמו שאנחנו מסתכלים על זה ברובד הפשוט על ארבע סגנונות חיים כדוגמת דתי חילוני ומסורתי וכו', יש בזה רובד פנימי ועמוק אל כל אחד ואחד - 'אחד חכם' 'אחד רשע' 'אחד תם' 'אחד שאינו יודע לשאול'. אותו אחד הוא החכם אותו אחד הוא הרשע אותו אחד הוא התם ואותו אחד הוא שאינו יודע לשאול.

קטפי גנוזות

אגרת המקובל הגה"צ רבי משה יאיר ויינשטוק זצוק"ל לרבינו מהר"ם זי"ע בעניני הפסח

בשאלה עצומה כי על "וימררו את חייהם" הטעם היא 'קדמא ואולא' שהיא מהטעמים המשמחים, והלא היה צריך להיות דרגא תביר וכדו', להורות על מרירות ואכזבות, ועל אתר ענה לו הרבי ר' יונתן כי צריכים היו להיות ת' שנה ויצאו ברד"ו מחמת קושי השעבוד, וקדמא ואולא בגי' ק"ץ, כי חסכו קץ שנה מחמת וימררו את חייהם וקדמו לצאת, ודפח"ח.

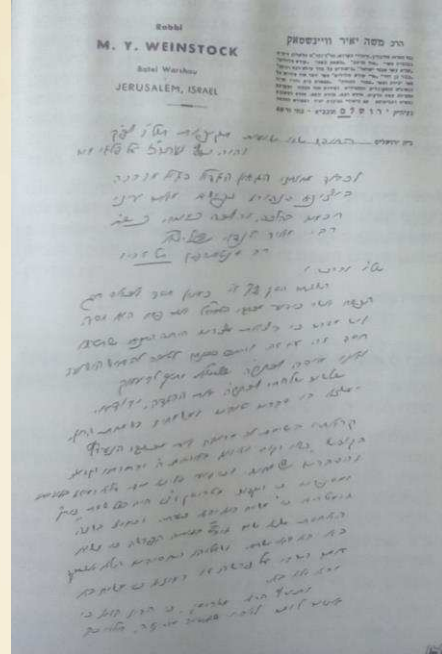
וכפול אני את תודתי לכתר"ה שליט"א, ועתירתך שהשי"ת ישפיע עליו ועל כל הנלוים אליו שפע רב ברכה והצלחה, ויזכה לראות בבנין אפיריון בית אלוקינו ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים, ולראות בכיאת גואצ"ב.

ברכה שנחוג את חג המצות בחדוה ובדיצה

בידידות רב

(-מקום החתימה)

סובל אני ל"ע על עיני ולא יצא המכתב כ"כ לאשורו ה' ישלח לי רפו"ש במהרה דידן.



לרגל ימי הפסח הננו מציגים כאן אגרת קודש ששלח בערב פסח תשל"ו הגה"צ המקובל רבי משה יאיר ויינשטוק זצוק"ל מגדולי המקובלים בירושלים ובעל מחבר פ"ד ספרים אל ידיד נפשו וריעו הקרוב רבינו מהר"ם זי"ע, [על אודות הקשר בין הני תרי צדיקים נרחיב אי"ה בעת מועד] ובו מדבר מעניני הפסח הקרב.

ב"ה ירושלים החודש שבו ישועות מקיפות תשל"ו לפ"ק והיה כעץ שתול על פלגי מים

לכבוד מחותני הגאון הגדול דגול מרבכה בוצינא דנהורא נפישא, מאיר עיני חכמים בהלכה והלכה כמותו, כש"ת רבי מאיר לנדוי שליט"א רב אנטוורפן תל אביב.

שלו' וברכה!

השגתי סך ע"ב ל"י כענין חסד, לכבוד חג הפסח, אשר כידוע מכתבי הארז"ל אשר פסח הוא חסד, ויש מדרש כי ביציאת מצרים היתה התנאי שתעשו חסד זה עם זה, והיתה כוונתו לטובה לחיש הישועה, ואני מודה לכתר"ה שליט"א מתוך לב עמוק.

שלשום שלחתי לכתר"ה את ההגדה, ובודאי ימצא בו דברים טובים ומשמחים בשמחת החג, קראתי בשימת לב מרובה את מכתבו הנערץ בקודש כולו רקום וארוג באהבת ד' ובתורתו הקדושה והברורים שמחים, כידוע דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ומספרים כי הקדוש מטריסק זצ"ל היה בכל שבת נותן גימטריא כי משיח בוא יבוא כעת, וכמו"כ בשנת האחרת מצא שוב גימטריא באותה הפרשה כי משיח בא יבא בהאי שתא, ושאלוהו החסידים הלא אשתקד אמר הרבי על פרשה זו רמיזא כי בא יבא ולא בא, ותירץ הר"א מטריסק, כי הדין הוא

ע"ד ... מה שלא נכתב שם משה בואתה תצוה, זוהי באמת פליאה כי הוא מסר נפשו עבור ישראל, וטוב עשה כי מצא רמיזא באורייתא לרמז שיוסף ה' בחינת והחידוש של שבת ראוי לאומרו יסוד, וזה פס דו ושני סלעים בסי' של רד"ו, ולהראות קדושת יעקב אבינו ע"ה, בנוים דברי קודשו על יסודות חזקים.

וכותב שכתב בחיפזון בסימן של חיפזון דמצרים, ומספרים שהגאון בעל יערות דבש דרש דרשה בשבת הגדול, ובאמצע הדרשה הפסיקו אחד

שב"ק פ"ר שמוני מברכין אייר!

המולד יהיה אי"ה ביום המישי בשעה 2 בצהרים ושמונה דק' ושלוש עשרה חלקים

ראש חודש אייר!

יהיה ביום השישי ולמחרתו ביום שבת קודש הבעל"ט

שבעא דנחמתא

בצער רב ובכאב גדול על הסתלקותה בשיבה טובה של האשה החשובה

מרת בלה שמעונוביץ ע"ה

זוגת האי גברא רבא ויקרא נעים זמירות הר"ר אריה דב [לייב בער] ז"ל

נשגר בזאת כוס תנחומים

לבנה ידידנו הנכבד והנעלה

הר"ר שרגא פייביש רפאל שליט"א

מחותנו של רבינו מהר"י זצוק"ל

ולכל בני המשפחה הרוממה שיהי' היושבת בעמק הבכא

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד, שלא ישמע עוד שוד ושבר כגבולכם, ושמחת עולם על ראשיכם ובנחמת ציון וירושלים תנוחמו

שהשמחה במעונם

נשגר בזאת ברכת

מזולא טבא וגריא יאה לידידינו היקרים

הגאון רבי אבינועם פוסטבסקי שליט"א

ר"י ברכת יצחק - אור יהודה

ולחתנו הרה"ח ר' אהרן רוזמרין שליט"א

להיכנס הנכד / הבן

הבחה כמר בן ציון שיהי לעותו"מ

הרה"ח ר' מנחם הלפגוט שליט"א

ולחתנו הרה"ח ר' בנימין שקד שליט"א

לשמחת נישואי הנכד / הבן אריאל שיהי בשעטו"מ

כה יתן ד' וכה יוסיף

שפע רב ממועון הברכות

ואך טוב וחסד ירדפכם כל הימים

הפצת הגליון נודב

ע"י ידידנו הנעלה

הרה"ג רבי דוד יעקובזון שליט"א - ירושלים

לז"נ רביה"ק

רבי מרדכי זיסקינד מסטריא זי"ע

יומא דהילולא קדישא

י"ב ניסן ה'תרס"ו

הפצת הגליון נודב

ע"י ידידנו החשוב

הרה"ח ר' שמחה וועבער שליט"א

לעילוי נשמת

אביו הר"ר ידידיה בן הר"ר ברוך ז"ל

נלב"ע י"ד ניסן ער"פ ה'תשל"ב

יו"ל ע"י מכון

"מרגניתא דרבי מאיר"

דראהביטש

רח' יעבץ 2 בני ברק

לתרומות - הארות והערות -

הוצטרפות לרשימת התפוצה

נא לפנות לדוא"ל

mdm1038@gmail.com

© כל הזכויות שמורות